

B. M. II, 150.

(X1880783)

N. 40, 9.

2. F. F. J. 2.

DISPUTATIO JURIS PUBLICI,

De

JURE STATUUM
IMPERII,
DANDÆ CIVITATIS,

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,

Electoꝝ Brandenb. Hæꝛede, &c. &c. &c.

IN UNIVERSITATE FRIDERICIANA

Consensu Superiorum,

PRÆSIDE

Dn. CHRISTIANO THOMASIO, Jcto,

Confiliar. Elect. Brandenb. & P. P.

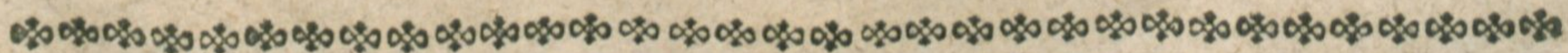
publico examini subjiçit

ad d. III. Junii ANNO M. DC. XCVI.

H. L. Q. C.

CAROLUS AUGUSTUS CLUSIUS

Serveſta - Anhaltinus,

HALÆ. Typis CHRISTOPHORI SALFELDII, REGIMIN. ELECT.
BRANDENB. Typogr.

Serenissimo Principi & Domino,

DOMINO

**CAROLO VVIL-
HELMO,**

Principi Anhaltino,

Duci Saxoniae, Angriae
& Westphaliae,

Comiti Alcaniae,

Domino Zerveftæ, Berenburgi,
Jeveræ & Kniphufii,

Domino suo Clementissimo,

In signum humillimæ submissiōnis
& reverentiæ,
Cum Voto
perennis Felicitatis & Successuum
Exoptatissimorum
Faustissimique Regiminis,
Disertationem hanc Academicam
eo, quo par est, ac decet,
Animi cultu & obsequio
dicat atque consecrat

Clementissimæ Serenitatis suæ

Humillimus & subiectissimus
CAROLUS AUGUSTUS CLUSIUS.

B. C. D.

De

Jure dandæ civitatis Statibus Imperii
competente.

SUMMARI A.

Communis error : Jus danda civitatis pertinere in Imperio Germanico ad solum Imperatorem. §. 1. Occasio dissertationis. §. 2. Aliud jus civis, aliud jus civitatis. §. 3. Civitas hic sumitur pro urbe. Oppositio inter vicum & urbem. §. 4. Vita rustica antiquior urbana apud posteros Adami & apud antiquos Romanos. §. 5. Apud Germanos olim nullæ urbes. Differentia inter vicum & pagum. In vicis vel ingenui vel servi. Ingenui. Domini. Duces. Comites. §. 6. Freyherren. Grafen. Herzogen. Adelingi. Frilassi. Lassi. Bauers Güter. Zins-Güter. Frey-Güter. Vita Germanorum antiquorum in vicis. §. 7. Urbium in interiore Germania origo vix ante seculum nonum. §. 8. Causa urbium metus & luxus. §. 9. Ad urbes condendas Germanis non verus Christianismus sed luxuria & mores PseudoChristianorum sacerdotum occasiōē dederunt §. 10. 11. & inde sequens corruptio morum penes Principes & populum, §. 12. quod confirmatur verbis Conringii §. 13. Commercia & opificia sunt fructus vitiorum. Incrementa commerciorum sunt decrementa virtutum & Christianismi. Nova explicatio l. 1. & 5. de Just. & J. Commercia sunt juris gentium à naturali ratione recedentis. §. 14. Novum augmentum urbium ex Conringii sententiâ §. 15. Falsum quod

quod servitus in Germania sit abrogata. Alia servitus Juris Gentium, alia servitus Romana. §. 16. Apud Germanos olim veri servi. Horum & libertorum conditio ex Tacito. Monita de Taciti Germaniâ. Tres fuere ordines in Germania non quatuor. Ingenui & Nobiles non sunt ordines diversi. Aliud nobilis, aliud nobilior. Ostenduntur varii errores in aliquo Nithardi loco. §. 17. Notatur Lehmannus statuens, servitutem in Germania sub Christianismo cœpisse. Ibi durior & Romana propior facta differentia inter *Leibeigen / Knecht / Slave*. Sub Regibus Francorum triplex Genus servorum. §. 18. Episcopi persuaserunt Germanos, liberalitate erga Templâ & sacerdotes acquiri regnum cœlorum. Non vero sustulerunt servitutem, sed potius duriozem fecerunt §. 19. Interim more Pharisaico persuadebant populum, manumissionem servorum esse opus meritorium ad salutem eternam. §. 20. Falsum, quod ob Christianam religionem servitus in Germania fuerit sublata. Servitus non est contra religionem Christianam. Ei, & rectâ intentioni repugnat inconsiderata Manumissio. Multi, sed non omnes servi in Germania ex superstitione manumissi sunt. §. 21. Falsum, quod circa annum 1250. omnis servitus inter omnes Christianos, adeoque & Germanos desierit. Origo erroris. §. 22. *Questio Domitiana*: An homines proprii in Germania sint servi? Falsum: conditionem Rusticorum nostrorum esse meliorem conditione servorum Romanorum. Exiguus usus juris Romani in Turcis hodiè captis. §. 23. Inanitas rationum communiter allatarum, cur servitus inter Christianos sit sublata. §. 24. Sunt adhuc hodiè in Germania servi. Rustici sunt servi etiamsi sint subditi. Subditi etiam servi sunt suo modo. §. 25. Falsum, quod vel ex pacto vel ex consuetudine in Europa desierint servi per captivitatem fieri. Causa ex nostri Status ratione desumpta, cur servitus hæc amplius non frequentetur. §. 26. Inconstantia Lehmanni circa questionem, utrum primis temporibus in Germania etiam ingenui inhabitaverint urbes? Differentia exacta inter *Adelinguos & Frilingos* quæ? §. 27. Idem tamen contra *Conringium* in eo defensus, quod præter servos & libertos ingenui & nobiles primas urbes Germaniæ non inhabitaverint. §. 28. An ad civitatis constitutionem requiratur Episcopus. *Contradictio in adjecto*: Episcopus paganus: *Ein Dorff-Superintent.* §. 29.

§. 29. Conjecturae valde verosimiles, quibus artibus Episcoporum urbes in Germania extructae sint, & quâ ratione non nisi à libertis & servis mercatura, cauponaria, & opificia sint exercita. Origo divisionis in urbes liberas & municipales. Geschlechter. Bürger.
§. 30. Testimonia: non licuisse nobilibus & ingenuis mercaturam & opificia exercere. Origo cur adhuc hodiè nobiles ista vitæ genera borreant. §. 31. Incrementa urbium per munimenta, solennes conventus, & convivium. §. 32. Vici & Urbis definitio. Usus Rusticus & urbanus, ex regulis artis i. e. natura rei descriptus & variis exemplis illustratus. §. 33. Ab usu urbano & rustico, ejusque vel puritate vel mixturâ deductae divisiones urbium & pagorum. Urbes majores, minores, & vix à pagis differentes. Pagi urbanizantes. Vix hodiè datur Pagus purus & simplex, etsi multi dentur Pagi miserimi. §. 34. Usus urbani quatuor aut quinque potissima genera: opificia, cauponandi jus, mercatura, mœnia, schola. Transitus ad questionem. Usus dictorum in ejus decisione. §. 35. An Status Imperii possit jure suo ex vico facere urbem? Affirmatur. §. 36. quia habet jus extruendi fortalitia, pro quâ tamen assertione parum aptè adducuntur leges Romanae. §. 37. quia habet jus instituendi scholas, §. 38. quia habet jus concedendi & instituendi nundinas provinciales. §. 39. item mensuras & pondera, §. 40. & quia denique habet jus Statuta opificum confirmandi aut abolendi, nova opificia introducendi, privilegia cauponaria concedendi §. 41. Ex Superioritate territoriali fluit: Status posse quocunque modo Civitatem condere aut concedere. §. 42. Plurima exempla urbium à Statibus conditarum. §. 43. Usus horum exemplorum. Etiam præscribi posset hoc jus à Statibus contra Imperatorem, non tamen ignorantem. Respondetur ad exceptiones: Factum iis contineri non jus: & supponere ea tacitum consensum Imperatoris. Notatur Heniges. §. 44. Obiectio primaria: Jus concedendi Civitatem esse reservatum Imperatoris, resolvitur §. 45. Respondetur ad prohibitionem Maximiliani I. Comiti Mansfeldico factam & exemplum Comitum Wertheimensium ab Imperatoribus jus concedendæ urbis impetrantium. §. 46. Denique nec obstat doctrinæ nostræ textus ex Jure Saxonico. §. 47.

Inter varios Scriptorum Juris Publici vulgares & communes errores etiam nonnulli sunt, qui, etsi quotidianâ praxi & evidentiâ, ex negotiis, quæ in ipsis rerum argumentis obtinent, oriendâ refutentur, tamen majora quotidie incrementa vel ex eo sumunt, quod spontè suâ ex brocardicis quibusdam obsoletis ex magis obsoletâ Philosophiâ propullulantibus, profluant, quæ subinde omnibus modis stabiliri etsi non veritatis, tamen autoritatis & lucelli cujusdam interest. Ad hanc classem non immeritò referre possis communem sententiam, quod jus civitatis dandæ adeò Imperatori proprium sit, ut penes ipsum solum resideat, ita ut si quis in Imperio absque illius consensu & approbatione civitatem condiderit vel communitati jam antea existenti civitatis jus concesserit, ea neque pro civitate haberi, neque civitatis jura usurpare queat. Autores conquirere, qui id statuunt, non est opus, cum præter eos, quos hic fufius citat Schwederus, *Introd. ad Jus Publ. Part. spec. sect. I. c. 18. §. 3. p. 509.* & Stamlerum, *de Reservat. §. 60.* omnes unanimiter id statuunt alii Juris Publici Doctores quæstionis hujus mentionem injicientes, exceptis paucissimis, ut Schwedero ipso & duobus aliis similiter *d. l. §. 4. p. 513. citatis* & si qui fortè sint alii, quos cum ipso ignoramus.

§. 2. Etsi autem Vir Celeberrimus, pro more sententiam veram succinctè ibidem exposuerit & ad rationes dissentientiû nervosè responderit, non ingratum tamen, credo, fore Lectori, si quæstionem eandem paulo distinctius reassumero, præprimis cum ex ejusdem discussione videantur dependere quæstiones majoris fortè momenti.

§. 3. Ne vero statim in initio impingam, ante omnia constare debet, quid sit istud jus civitatis, quod conceditur & in quo consistat. Credo enim, si Doctores ideam istius juris paululum accuratius considerassent, neminem eorum tam temerarium fuisse futurum, ut præsumserit, concessionem ejus juris denegare

negare Statibus singulis Sacri Imperii Germanici. Neq̄ enim hic sufficiebat illud saltem observasse, non agi de jure dandæ civilitatis, einem das Bürger-Recht geben / sed de jure quod communitati alicui conceditur ut habeat jura civium quatenus hi opponuntur rusticis, einem Ort das Stadt- oder Marck-Recht geben / five einen Ort mit Weichfried begnädigen / oder Stadt auffrichten: Sed debebat utiq̄ve considerari quænam sit differentia inter societatem rusticorum & societatem civium, seu inter vicum & civitatem, & quænam sit diversitas jurium inter ista duo hominum genera.

§. 4. Non urgebimus; abusive hic vocem *Civitatis* videri sumi, cum in sensu Politico pariter ac Juridico denotet unionem hominum ad rempublicam & communionem jurium ex illa unione profluentium, neq̄ adeo accuratè in hoc significato pagus, qui portio civitatis est, civitati, aut rustici, qui & ipsi (quatenus communiter pro liberis hominibus habentur) in illa acceptione sunt cives, civibus videri opponi. Melius fortè dixisses *Urbem & jus Danda Urbis*. *Urbs* enim vico opponitur, ut *vicus* sit ein Dorff / in quo sunt vicini, Nachbauern / qui à ruris cultura dicuntur Coloni vel Rustici Bauern / *Urbs*, vel *Municipium* eine Stadt / cujus incolæ dicendi Municipes vel homines Urbani, uti in jure Romano prædia sunt vel rustica vel urbana, (non civilia) Germanicè Stadt-Leute / Städter / uti in composito die Klein-Städter / vel Bürger à Burgo, von der Burg / quo nomine antiquitus loci muniti denotari incipiebant.

§. 5. Sunt vero *vici* haud dubiè *antiquiores urbibus*. Cain & Abel prius rusticationem exercebant antequam Cain urbem extrueret. Veteres illi non infimæ plebis homines, quorum bonâ fortique opera populus Romanus usus fuit, ex re Rustica, in qua multum diuque versati fuerant, clari nominis cognomenta sumserunt. Ex qua re conjectari licet, fortes illos atq̄ acri ingenio viros, quicquid à Reip. muneribus ocii & laxamenti habebant, id plerumque in exercendis agris & colendis frugibus ponere consuevisse, neq̄ve sementes terræ jacere,
B neq̄ve

neque vites amputare, aut agros stercore vel irritare fastidio unquam duxisse, quæ nunc probro ducimus, dedecorique & turpitudini damus. Ita ratioeinatur Alex. ab Alex. *lib. 1. dier. gen. cap. 9.* idque declarat exemplo Pisonum, Ciceronum, Lentulorum, Fabiorum, Hortensiorum, Suilliorum, Bubulcorum, Caprariorum, Porciorum, aliorumque. Plura suppeditabit, qui jam non est ad manus, Grenius *in tractatu de rusticationibus veterum.*

§. 6. Quodsi Tacitum de Moribus Germanorum, Conringium de Urbibus Germanicis aliosque historiae Germanicæ scriptores evolvamur res si rectè memini eo redibit. Distributus erat olim populus Germanorum solum in vicis in Dörffern. Nullæ erant Urbes. Plures vici quorum inhabitatores communi jure utebantur & iudice, seu Comite, conjunctim nomine pagi appellabantur. Hæcque adeo est *genuina differentia inter vicum & pagum.* Et Pagus non est Synonymon vici, sed plurius vicorum complexus eine *Sow.* Unde adhuc hodiè reliquæ morum veterum alicubi, ubi reperiuntur *Sowgräffen* / seu iudices certorum districtuum. Et videntur adeo Pagi correspondere hodiernis præfecturis, *denen Aemtern.* Porro olim *Germani* dividebantur *in ingenuos & servos*, Servorum apud Germanos longe alia conditio erat atque apud Romanos, neque in una Domo degebant cum Dominis, sed præter alias servitutis notas servitia (*Dienste*) præstabant ingenuis, agros eorum colendo, à quibus pro sua sustentatione certam quoque terræ portionem assignatam acceperant. Uti ergo servi tum temporis revera erant coloni aut Rustici, ita conditio servorum tum temporis parum differebat à rusticis nostris, nisi quod conditio eorum videatur fuisse paulo deterior rusticis iis qui hodie amplius non sunt glebæ adscripti, *die heut zu Tage nicht mehr leibeigen seyn* / melior multo iis qui hodie in nonnullis Germaniæ provinciis vix melius tractantur bestiis & pecudibus. Ingenui, id est horum rusticorum Domini seu Domicelli (*die Herren und Jungferen*) & ipsi operam dabant rei rusticæ, scilicet agriculturæ & pecuariæ, pari que jure libertatis & dignitatis inter se gaudebant, nisi quod ii qui se fortiter in bello gesserant

nobi-

nobiliores reliquis habebantur non nativitate sed virtute, fortitudine scilicet, quæ ex hypothese communi paganismi eximia virtutum habebatur: Privilegium autem nobilitatis tum non majora jura aut singularia intuitu rei domesticæ habebat, sed intuitu officiorum, quod præ reliquis adhiberentur ad functiones militares, quarum præcipua *Ducis* des *Herzogs* / & ad officia pacis seu judicia. Judices vero, die *Grassen* / dicebantur *Comites*, fortè quod ex ducum Comitibus, qui in bello lateri Ducis adhærebant, legerentur. Erant vero tum officia non perpetua nec hæreditaria, sed temporaria. Ipsi vero Nobiles qui semel officium administraverant tum in Comitibus videbantur habuisse priorem locum, tum & in vita privata à reliquis colebantur & partim ut arbitri frequenter adhibebantur, partim & ob alias causas gratiam eorum venabantur, qui pro more gentis controversias mutuas vi magis quam judicio dirimere intendebant.

§. 7. Habes igitur in pagis & vicis Germanorum *Bauren* und *Herren* / & horum alios ingenuos absq̃ dignitate *Frey* *Herren* / alios cum dignitate, *Grassen* oder *Herzoge*. Commune ingenuorum nomen erat *Edele Adelingi*, quoniam videlicet omnes operam dabant virtuti bellicæ. *Ignobiles* autem h. e. medium genus inter ingenuos & servos erant *Frilasfi* seu *Lasfi* *Freygelaßene* / non videlicet glebæ adscripti & ad servitia rustica obstricti, non tamen admissi ad servitia bellica, nec fundos suos liberè possidentes sed canonem aut alia onera & operas pendentes: Unde forte distinctio inter *Bauer* *Güter* / und *Zins* *Güter* oder *Frey* *Güter*. Pacis tempore *vita* horum omnium non urbana & elegans, sed simplex & rustica: *Ædificia* vix hoc nomine digna, *curta supellex*, *cibus* & *potus* agrestis, communis *cura* agrorum & pecudum, simul tamen *vita laboriosa*, *frugalis*, *casta*, & quantum in paganos homines i. e. veri Dei cultu privatos, cadere potest, *honestas*. Conf. quæ dixi ad *Monzamb. cap. 7. §. 2. potissimum lit. m.* Et libertati dediti liberiore aura utebantur, non ferentes se mœnibus includi. Nec mœnibus habent opus, qui omnes ad bellicas artes educati præter equum & bovem aratorem ac pecudes pretiosi nihil aut parum possident.

§. 8. Etsi igitur Germani illo tempore destituerentur peritia ædificandi, etsi valde venationi essent dediti, non tamen alia propinquior causa neglectarum urbium accensenda est quam simplex & innocens vitæ genus. Et in hoc statu dicuntur mansisse, ad *seculum* à Christo nato *quintum* in Germania trans Rhenana; imò ad seculum usq; *nonum* unius tantum aut alterius apud Venedos urbis mentio fit. Etsi maturè urbes extiterint in partibus cisRhenanis Romanorum ditioni quondam subiectis, uti & in tractu Danubio atq; Alpibus interjecto. Huc pertinent potissimum: Augusta Trevirorum, Moguntiacum, Colonia Agrippinensis, Argentoratum, Spira, Wormacia & Augusta Vindelicorum. Etenim loca Germanorum quo Romanis propiora eò citius Romanæ luxuriæ, ambitionis & avaritiæ contagio affecti sunt. *Proximi*, inquit Tacitus *Germ. c. 5. n. 6. ob usum commerciorum aurum & argentum in pretio habent, formasque quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt atque eligunt: interiores simplicius & antiquius permutatione mercium utuntur. Et alibi c. 15. n. 4. Gaudent præcipuè finitimarum gentium donis, quæ non modo à singulis sed publicè mittuntur: electi equi, magna arma, phalera torquesq;. Jam & pecuniam accipere docuimus.*

§. 9. Ergo quæ primæ urbis in sacris literis memoratæ origo fuit, *metus* scilicet & *luxus*, eadem & Urbium Germanicarum origo fuisse censenda est. Sequamur vestigia Conringii. *Is d. dissert. de Urb. German. th. 78. & dicta sequentem in modum confirmat & præsentem assertionem fusius ita deducit. Priscæ Germani nulla opum cupiditate, nullo luxu, rudi tecti vellere & cibo simplice, lacte, caseo, agrestibus pomis, recenti fera contenti, vitam omnem in studiis rei militaris transfegerunt. Eoque commodius fuit discretis ac dispersis adibus habitare, ut fons aliquis, ut campus, ut nemus maximo poterat usui esse, quod ita nihil possent suæ desiderare beatitati. Nec peregrina mercatura ergo tunc locus, vilia tantum & obvia petentibus, & nullo opum honore, opificia vero penè omnia exularunt, luxuriæ scilicet & mollis vitæ instrumenta. At postquam vestis elegantior, & lautior cibus & domus splendidior, mutatis Romana consuetudine moribus paulatim cœpit allubescere, crevit necessariò artificum copia, & mercatura ad exteros extensa est. Hinc opum cupido & rationes variæ ex cogitata*

gitate faciendi nummi, inde tandem non elegans amplius vita sed luxuriosa in pretio. Eadem vero causa priscum quoque habitandi modum non potuit non flectere. Mollior enim vita exigit in proximo plures, qui aut operam prestent, aut rem subministrent. Idem quietis studium & moeniis jus sit oppida cingere, tutum & exiguo quantumvis muro securum adversus magnam etiam latrocinantium hostium vim refugium. Quasi enim intentis & quieti deditis nihil magis adversum quam semper in armis, vel excubiis stare, aut si quiescas, praedonum hostiumque lubidini fortunam omnem exponere.

§. 10. Illud vero notabile, quod idem Conringius observat *th.* 79. istam animorum mutationem in Germanis ferè cum abjecto demonum cultu coepisse. Quod uti concedo, ita ratio, quam ibidem subjungit, quæque etiam Monzambano placuit *c. 3. §. 9. p. m. 183.* quasi prisca Germanorum feritas ad lenissimi salvatoris exemplum mitigata nonnihil fuerit, altioris est indaginis & vix verosimilis. Fructus id testantur. Falsumque adeo, quod ibidem, continuat Conringius, ac si sanctæ hujus quietis occasione mox ad opum cupidinem & luxuriam præpropere quodam gradu transitum sit. Nunquam sanctissima quiete in prætenso isto Christianismo gavisi sunt Germani. Non poterant eam in animis conversorum excitare convertentes Episcopi, Ministri videlicet, ut in medio & summos apices jam obtinente Anti Christianismo (quod uti communiter asserunt nostrates, ita dolendum, quod inconsideratissima præcipitantia conversionum exempla illis temporibus celebratarum, communiter etiam tanti facere soleant) non Servatoris, sed Satanæ, Mundi & Trium Mundi furiarum, Voluptatis, Ambitionis, Avaritiæ. Character Clodovæi, primi Francorum Regis, qui Christiani nomen adsumsit; character Episcoporum à quibus in religione Christiana informatus fuit, & qui ulterius eandem sub imperio ejus propagarunt, occasio Christianismi ab eo suscepti, fabulam sapientia miracula in unctiōe ejus, & similia undiquaque ostendunt Gentilismi nomen tum cum nomine Christianismi fuisse permutatum, mores haudquaquam fuisse mutatos nisi fortè in deterius, adeoque & doctrinam Christianam nonnisi mortuam tum fuisse inculcatam. Vide præter alios Lehman-

nun. *Chron. Spir. lib. 3. c. 2. p. m. 212. seq.* Laborabant igitur vel maximè eo tempore Episcopi, luxuria & opum cupidine, & quæ horum vitiorum comes est, crudelitate, sed pacifica non bellica, i. e. quæ non in hostem sed in cives dissentientes forte accipios, & belluam adorare nolentes, sævitur. Et nihil amplius operata est ista, ad quam ex Gentilismo transierunt Germani, Christiana superstitio, quam quod Germanos à vago bellandi genere & latrocinio gentis in gentem revocaverit.

§. II. Ergo videamus *quid luxuria & auiditas Episcoporum ad extruendas urbes contulerit*, quid itidem luxuria & cupiditas Principum ac populi adjumenti præstiterit, ut adeo constet, ex omnium trium Statuum, Ecclesiastici, Politici, & Oeconomici vitiis, urbium Germanicarum initia esse deducenda. Erant jam, ut monuimus, quædam urbes ex commercio Romanorum extructæ sed raræ & valde neglectæ. Orto Christianismo indecorum videbatur Episcopis ad convertendos populos barbaros à Papa Romano emissis, in vicis degere inter homines morum simplicium & rusticorum. Erant enim sive in Græcia sive in Italia decoris magis & elegantioribus moribus adsveti. Decorum vero & elegantia, quatenus simplicitati opponuntur, sunt termini Politici duritiem terminorum moralium luxuriæ & ambitionis temperantes, & vitia virtutum quarundam Politicarum pallio involventes. Ergo nobiliores urbes, ut Conringius ait *d. exerc. tb. 38.* Episcopos acceperunt, (lego dicere malle: Episcopi acceperunt solatium per urbes) adeoque ædibus sacris & monasteriorum claustris passim ornatae sunt. Regnabat autem in ædibus sacris à Constantini tempore luxuria maxima, in tantum, ut Principes pessimi & flagitiosissimi, (quos inter, ut vel ex Panegyrico Eusebii patet, Constantinus & ordine & merito primas ducit, cum, ut alibi defendimus, Julianus Apostata, at quam invisum nomen, Constantino fuerit virtuosior,) Magnorum, Piorum & similia cognomina à Clero acciperent, si modo auro, argento, atque gemmis ornarent istas ædes sacras. Igitur non poterat non cum ædibus sacris PseudoChristianis *luxuria* in Germaniæ urbes à Clero introduci. Introducebatur & *avaritia*, hoc est
fraud-

fraudes p̄iæ Clericales ad disponendos Laicos, quò in causas i. e. in ventres Clericorum & potentiam, potissimam patrimonii partem variis p̄textibus & modis impenderent. Id vero venenum uti se mox & in vicos diffundebat, ita splendorem maximè conciliabat urbibus, & multos ex vicis in urbes alliebat.

§. 12. Pastorum suorum ad exemplum facile se componebant Oviculæ id est *Principes Germani & populus*, sive jugum Christianismi esse credentes, si omissa illa sobrietate, vigilantia & castitate Germaniæ, & quoad modum vivendi & quoad religionem, Paganæ, acceptarent Urbanam illam & facetam Urbicorum suorum Episcoporum ac Germaniæ civilis & titulo Christianæ superbientis lubricitatem, commoditatem atque abundantiam. *His ergo cum & Populus*, sunt iterum verba Conringii d. l. th. 79. *& Principes se dederent, pari studio Urbibus extruendis insudarunt; quod nec Principibus liceret splendide vivere, nisi Urbium oppidorumque auxilio, nec Populo facile sit aliter securè questum facere.*

§. 13. Et numerum quidem urbium, sic pergit Conringius th. 80. (cujus verba lubenter efferò, ut autoritate Viri aliquatenus asperitatem doctrinæ meæ temperem) *auxit indubiè ingens Principum per Germaniam numerus, penè cum Regia potestate post attritam Caesarum majestatem suis imperantium; ferè singulis familiis sibi Urbes struentibus, accenso emulationis studio, & cupidine quadam mollioris vitæ & simul Regii fastus. Nec verò structæ tantum sunt à Principibus urbes, sed ad eas inhabitandas multis propositis immunitatibus invitatus undique etiam est populus. Unde Plebi facta per varia opificia & mercaturam ad opes perveniendi haud adeò difficili via, & ipsa relicto aratro in Urbes immenso numero commigravit. Quæ res agris quidem solitudinem penè induxit: Ut tamen & hoc ipso nonnunquam agrestium superstium lucro haud parum accesserit, hisce scilicet paucis in plurium rura succedentibus.*

§. 14. Scilicet & commercia & nimis variantia opificia fructus vitiorum sunt. Nulla regio tam misera, si modo habitabilis sit, quæ fructibus proprii soli non sustentare queat incolas. Non omnis quidem fert omnia tellus, sed nec omnibus opus habet natu-

natura hominis, ut quæ paucis contenta est. Cupiditas rerum
superfluarum & noxtiarum, commerciorum mater est, & Genti-
lissimum adeò sapit, quod *commercia dicuntur esse Juris Gentium*
l. 5. ff. de J. & J. scilicet illius Juris gentium, quod naturalis
ratio inter homines constituerit, & ex quo pariter profluxe-
rit, ut parentibus & patriæ pareamus. *l. 1. §. 4. l. 2. l. 9. ff. eod.*
quo tamen nihil absurdius. Non aliter Juris Gentium sunt
commercia, quam quatenus Jus Gentium denotat mores to-
tius humani generis corruptos & ex dictamine corruptæ ra-
tionis ortos. Ita & rixæ, crapulæ, scortationes sunt Juris
Gentium & omnes licentiæ bellicæ de quibus Grotius fusius
aliquot capitibus agit *in lib. 3. de J. B. & P.* Atturpe est, inqvi-
unt, Jctum sine legi loqui. Loquar, & proinde loquar, ut vos
assveti estis, legum verbis in alienum sensum tortis, nisi quod
hic torqueam ego in sensum veritatis. *Jus gentium est jus quo*
gentes humanae utuntur, quod à ratione naturali recedere facile intelli-
gere licet. Ex hoc jure gentium introducta bella, discretae gentes, regna
condita, Dominia distincta, agris termini positi, edificia collocata, commer-
cium, emtiones venditiones & c. instituta d. l. 1. §. 4. & l. 5. d. t. Fortè tamen
magis irritavi hac legis istius expositione crabrones, fortè hære-
seos nescio cujus, absurdæ tamen aut periculosa aut utriusq; me
accusabunt, qui cognoscent, in eandem Juris Gentium clas-
sem, in quo commercia conjeci, etiam à me conjici & adeo pa-
rem me de iisdem ferre sententiam, quæ conjunguntur com-
merciis in dicta *l. 5.* sed ista quidem dubia resolventur in cathe-
dra. Jam ad commercia rursus. Doleo paganismum Jctorum
& Politicorum, utinam non etiam subinde quorundam Theo-
logorum Christianorum & Evangelicorum, qui cum alia ratio
deficit impugnandi consilia sana, vera, pia, morum emenda-
tionem intendentia, isto clypeo tuentur vitia, commerciorum
progressum vel augmenta ejusmodi consiliis impediri, & sic
turbari genuinam Reip. utilitatem, cum commercia sint Jure
Gentium seu naturali præcepta. Mihi sic videtur, & quid di-
co, videtur? Ita est, & non aliter. Incrementa commercio-
rum sunt decremента virtutum & Christianismi. Incremen-
ta commerciorum non possunt subsistere sine incrementis
luxus

luxus, superbiam, avaritiam, hæc vero incrementa ejiciunt sobrietatem, castitatem, humilitatem & parsimoniam è republicâ. Caveant ergo principes à talibus -- -- Sed quorsum rapior? Quasi scribantur dissertationes ejusmodi in gratiam principum, non in usum saltem scholasticum.

§. 15. Redeamus ad Conringium. Is discursum de origine urbium Germanicarum sic continuat *th. 81. Auxit vero hoc plebis studium indubiè innumera libertorum copia, quæ post annum Christi non-gentesimum succrevit omnibus penè Servis per universam Germaniam ex pietatis fervore emancipatis. Quibus cum proprii agri nihil, adeoque ruri quidem non nisi durissimo servitio victus poterat parari, cum in urbibus per opificia aliaque ministeria facilior esset vita toleranda ratio, quin & ad divitias pateret aditus, plerique illorum agris relictis urbes incolere cœperunt. Unde urbibus magna accessit incolarum frequentia. Nec tamen Lehmanni sententiam lib. 2. c. 19. facimus nostram, quasi olim nulli ingenui vel mercatura se dederint, vel opificiis. Præterquam enim, quod id ipsum nullo argumento, nullo testimonio hic probet, cui fiet verosimile etiam pauperes ingenuos nulli tunc operam suam locasse, aut honestâ ratione fecisse questum. Sed nec hæc Conringii verba absque observatione videntur esse dimittenda.*

§. 16. Dicit: *omnes penè servos per universam Germaniam pietatis fervore fuisse emancipatos. Communis persuasio, & à JCtis ad Jus Romanum, dum de usu Juris Romani in Germania, quoad doctrinam de servitute agunt, ferè unanimiter notata, Servitutem in Germania omnem esse abrogatam: quod præsupponit, certè præsupponere debet, Servitutem olim in Germanica obtinuisse, & talem quidem, qualis apud Romanos fuit, postea verò lege aliquâ vel moribus eam fuisse deletam. Utrumque falsum. Servi enim, quatenus servitus est Juris Gentium, h. e. quatenus abstrahimus à Jure Romano, sunt omnes, qui habent Dominum, & Liberi sunt, qui Domino carent. Conditio Servorum pro diversitate & populorum & etiam aliquando temporum (prout vel ex jure Romano constat,) varians, non tollit, aut ponit servitutem, unde regula juris Civilis est, non juris Gentium: quicquid Servus acquirit, acquirit Domino, aut quod Dominus jus vitæ & necis in Servum habeat, quod nuptias non contrahat &c. Modi*

C

COR-

constituendi Servum Jure Gentium sunt captivitas aut nativitas. Per venditionem enim utrum constituatur servitus nec ne pro moribus diversis populorum variatum est. Quod igitur de Servis Germanorum & usu servitutis hodierno in Germania tam malè cohærentes deprehendantur opiniones, ex eo provenit, quod jus Gentium à jure Romano non fuerit accuratè secretum, quod suppositum fuerit, acsi jus Romanum aliquando in universum in Germania fuerit receptum, & quod Jcti & alii viri celeberrimi studium antiquitatum Romanarum prætulerint studio antiquitatum Germanicarum, atque antiquitates Germanicas, acsi ad indigandum usum modernum juris in Germania parum utiles essent, & sibi & aliis pervaserint. Vide Speidel. *Specul. voce Leib eigen*. Lehmann. *Chron. Spir. lib. 2. c. 19. 20*. Gryphiandr. *de Reichsbild. Saxonis c. 24*. Hachenberg. *German. med. Dissert. 2. Illustr. Dn. Ordin. in usu modern. Pandect. ad tit. de Statu homin. Voët. comment. ad instit. de jure Personarum*, Gudelin. *de jure noviss. lib. 1. c. 3. 4. 5. & alios passim*. Tentabimus an breviter, vel ex ipsis, quos adduximus, autoribus rem in ordinem redigere valeamus.

§. 17. Quamdiu Germani bella gesserunt, gesserunt vero ab antiquissimis temporibus, tamdiu & more aliarum gentium captos & ex his natos pro Servis habuerunt. Quinimo jam tempore Taciti voluntaria venditio in servitute apud ipsos fuit recepta. Sed tam superbè jus Domini non exercuerunt, ut Romani. Disertè Tacitus: *de mor. Germ. c. 20. n. 3. Dominum ac Servum nullis educationis deliciis dignoscas. Inter eadem pecora, in eadem humo degunt, donec aetas separet ingenuos, virtus agnoscat. Et mox c. 24. n. 3. 4. & c. 25. Alcam, quod mirere, sobrii inter seria exercent, tantâ lucrandi perdendique temeritate, ut cum omnia defecerunt, extremo & novissimo jactu de libertate & de corpore contendant. Vitus voluntariam servitute adit, quamvis junior, quamvis robustior, alligari se ac venire patitur. Eâ est in re prava pervicacia, ipsi talem vocant, Servos conditionis hujus per commercia tradunt, ut se quoque pudore victoriæ exsolvant. Cæteris Servis non in nostrum morem descriptis per familiam ministeris utuntur, suam quisque sedem, suos penates regit. Erumentum modum Dominus aut pecoris, aut vestis, ut colono injungit, & Servus hætenus paret, cætera Domus officia uxor ac liberi exequun-*

exequuntur. Verberare Servum, & vinculis ac opere coërcere rarum
Occidere solent, non disciplinâ & severitate, sed impetu & irâ, nisi
quod impune. Liberti non multum suprâ Servos sunt, rarò aliquod
momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis duntaxat iis genti-
bus, quæ regnantur. Ibi enim & super ingenuos & super nobiles
adscendant, apud ceteros impares libertini libertatis argumentum sunt.
Fuerunt ergo Servi Germanorum veri Servi Leibeigene / & liber-
tini parum eminuerunt Servos. Notandum tamen, in Tacito circa
mores Germanorum id esse observandum: Antiquiorem scriptorem
de moribus Germanorum non habemus. Quæ scripsit, bonâ
fide videtur scripsisse. Sed interiora Germaniæ non cognovit,
ipse vel parum. Multa igitur ex auditu alieno habuit, ex relatione
videlicet captivorum Germanorum. Sæpè ex finitimis ac exte-
rioribus & contagio Romanorum morum jam maculatis judica-
vit de interioribus. Aliquando & ex captorum Germanorum mo-
ribus judicavit de tota regione. Ubique ferè præ oculis habet
mores Italorum suorum, & comparative ad istos est intelligen-
dus, etiam cum absolutè de Germanorum moribus videtur lo-
qui. Unde & nonnunquam terminis Romanis effert mores Ger-
manorum ad hos non satis adæquatis, sed sæpè latioribus, sæpè
angustioribus. Singula exemplis demonstrare hujus loci non
est. Feci id in lectionibus privatis. Cæterum istas observatio-
nes qui neglexerit, (& neglexerunt ferè quotquot evolvi Com-
mentatores ac Scriptores,) is vix centesimam partem libelli istius
intelliget, aut rectè interpretabitur. Ergo ut ad rem præsentem
veniam: Etsi Tacitus quatuor genera hominum apud Germanos hic
memoret: *Libertos, Servos, Ingenuos, Nobiles*, atq; hæc in re eam etiam
secutus sit Hachenbergerus d. l. p. 27. non possum tamen nisi *tria*
agnoscere, *Ingenuos, Servos, Libertinos*. Ex more gentis suæ lo-
cutus est Tacitus, dum nobiles separavit ab ingenuis, cum apud
Germanos tum temporis nulla nobilitas sanguine propagaretur,
aut nomen dignitatis esset, sed omnes ingenui ad virtutem belli-
cam, quæ tum nobilitabat, tenderent, adeoque omnes Frilingi
seu ingenui hoc respectu essent Adelingi, dignitates autem in
Ducatu & Comitatu officiaro consistebant. Quod si urgere velis,
tamen inter ingenuos fuisse, qui antecesserint fortitudine reli-
quos

quos, inde tamen non sequeretur, politicè *Nobilium* nomine venisse, sed grammaticè *nobiliores* absque dignitate politicâ dici poterant, Nulla eum ejusmodi nobilium prærogativa in usurpatione peculiarium jurium præ reliquis ingenuis. Unde & ipse Hachenbergius *d. Diss. 2. §. 12. p. 36.* fateri cogitur. Liberos seu ingenuos fortunâ Nobilibus ferè exæquatos fuisse, nam & in municipiis pariter habitasse, & ad belli honores & Reip. munia post illos venisse &c. Adde omninò Pufend. *de J. N. & G. lib. 8. §. 28. seq.* ubi ostendit & apud ipsos Romanos olim nullam differentiam fuisse inter Nobiles seu Patricios & ingenuos, historiamque mutatâ postea Nobilitatis succinctè exponit. Non obstat locus Nithardi *lib. 4. Hist. Francorum ap. eund. Hachenb. p. 27. Gens Saxonum omnis in tribus ordinibus divisa consistit: Sunt enim inter illos Edlingi; sunt, qui Frilingi; sunt qui Lazzi illorum linguâ dicuntur: Latinâ vero Lingvâ hoc sunt: Nobiles, Ingenui & Serviles.* Sed hic nihil rectum, nisi quod tres sint ordines. Falsum (1.) quod Edlingi & Frilingi diversi fuerint ordines; Falsum, (2.) quod Lazzi sint, latinè Servi. Falsum, (3.) quod liberti omisi aut potius Servi, seu Lidi, &eute / cum Lazzos non rectè reddiderit per Servor. At verò, ais, is scriptor tamen fide dignus est. Benè, sed non satis peritus. Ipse Hachenbergius notat, quod malè omiserit Libertos; Ipse Hachenbergius notat, quod Servi manumissi, Liberti, in antiquis Legibus nomine Lazzorum & Frilazzorum (*der Freygelassenen*) veniant. Ergo & errare potuit in separatione Frilingorum seu Ingenuorum ab Adelingis seu Nobilibus. Minimum Adelingi à Frilingis non fuerunt separati in Liberis Germanorum, pulis, sed penes eas gentes, quæ, ut Tacitus loquitur, regnantur, aut in ætate mediâ sub Regibus Francorum & postquam Duces & Comites non solum adversus Regem, sed & adversus reliquos ingenuos dignitates suas firmare annisi sunt, ut fortè eorum aut Regis etiam liberi nomine Adelingorum in specie venerint.

§. 18. Servos autem, quod attinet, ex dictis constat aut falsum esse, aut durius certè locutum esse Lehmannum *lib. 2. Chron. Spir. c. 20.* cum dicit: *originem servitutis apud Germanos referendam esse ad tempora seculis. sub Clodovæo, aut ad tempora Germaniæ Christianæ.* Si enim dixisset, *Servitutem tum sumsisse incrementa,* fortè id tolerari posset. Meretur alias id caput, ut legatur,

gatur integrum, multum conducens ad intelligenda adhucdum hodierna onera rusticorum. Durior enim & ad Romanos Servos propius accedens tum facta fuit Servorum conditio &, ut ipse Lehmannus notat, ad imitationem Romanorum. Haud dubie enim *Episcopi* Clodovæum convertentes annisi sunt, ut jura Romana & Italica etiam in Germaniam introducerent. Latius ista augmenta memorat Lehmannus, & ex capitularibus Legum antiquarum probat, ex quo tamen etiam id videre licet, durioris illam Servitutem non omnino factam fuisse Romanam, sed varia adhuc ex antiquâ Germaniâ retinuisse. Non incommodè adeò ad differentiam illius antiquioris & succedentis durioris servitutis possent adduci, quæ memorat vir pius, eruditus ac meliori famâ dignus Sebastianus Franck in der Kayser. Chronick fol. 241. à princ. *Leibeigen* seyn / heist gleichwohl eigene Güter haben / aber seinen Leib nicht dörfen verrucken unter andere Herrschafft / ohne seines Herrn Vergunst und Willen. *Knecht* aber / welche die *Wallachen* *Slaven* nennen / sind mit Leib / Weib und Kind / Haab und Gut ihres Herrn. Unde & initium sumfisse videtur illud Germanicum: *Er ist mein / ich mag ihn sieden oder braten.* Introduxit etiam Christianismus & mutata Reipublicæ forma sub Regibus Francorum *triplex Genus Servorum*. Cum enim antea saltem essent Servi privatorum singulorum, in media Germaniæ ætate factæ fuerunt tres classes, *Fiscalium*, seu *Fiscalium*, *Servorum Ecclesiasticorum* & *mancipiorum privatorum*; Königs Leute / Gotteshaus und Kloster-Leute / und Leute schlecht weg. Hachenberg. d. l. th. 20. p. 44.

§. 19. Non enim putandum est, acsi *Episcopi sustulerint aut tollere persvaserint Servitutem in Germania.* Quia potius id ex adductis à Lehmanno d. c. 19. & 20. constat, Bonifacium Episcopum Moguntiacum aliosque inculcasse secundum doctrinam Ecclesiæ Romanæ: Quisquis erga templa & Clericos liberalitatem exerceat, eum hoc merito sibi comparare Regnum Cælorum: Unde & in Formulâ quadam donationis tale est initium: *Humano genere peccatorum maculis sauciato atque ob culpam inobedientia à Paradisi gaudiis dejecto inter cetera curationum medicamenta, etiam & hoc Deus mundo remedium contulit, ut propriis divitiis homines suas animas ab inferni*

infernus Tartaris redimere potuissent, sicut per Salomonem dicitur: Redemptio animæ viri propriæ divitiæ ejus. Hinc & per semetipsam divina clementia in Evangelio hortatur, dicens: Date, & dabitur vobis, & iterum: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. His atque aliis scripturarum ammonitionibus ego Wolphugi compunctus, trado, atque transfundo ad cœnobium S. Galli & c. Sed & novum augmentum servitutis potissimum Clero adscribendum. Sic enim Lehmannus: Die fünffte Beschweriß / daß der Leibeigenen Behausungen / Ebenen und Obs oder Weingarten / mit sonderbaren jährlichen Geld oder andern Zinsen beschweret worden / nemlich / daß sie eine gewisse Anzahl Wein / Hanen und Hüner / Gänse / Obs / Del / Wachs / Fische und anders zu Zins ihrer Herrschafft gereicht. Solche Bürden haben fürnemlich die Geistliche ihren Leibeigenen nebst andern Beschwerden aufgeladen / und so streng darob gehalten / daß sie derjenigen Haab und Güter / so ihre Leibeigenschafft mit Geld abgekauft und gefreyet worden / von solchen Zinsen nicht quit und frey gegeben. Unde Vadianus de colleg. & monast. German. fol. 75. & 78. Oneribus planè servilibus etiam liberti maximè Ecclesiastici distringuntur. Nam & vestes auferuntur ex humanis excedentibus, & pecus abigitur, nisi sint, qui aliis modis Dominum patronumve devinciant; Sæpiusculè enim pecuniâ transigitur. Civiles Domini Episcopos & monachos benignitate vicerunt. Cum contrà hos vel uno religionis nomine admonitos, ne oblatam sibi hanc ipsam servitutis miseriam, tam dure tractare decuisset, si modo veram magis quàm simulatam religionem profiteri voluissent.

§. 20. Scilicet, ut Pharifæi populo juga intolerabilia imponebant, ipsi vero ea non attingebant, ita & Clerus Romanus illo tempore in Germania rigidior erat Laicis erga Servos & Libertos, & tamen inculcabat istis, quasi bonum opus esset, & salutis æternæ meritorium Servos manumittere. Gregorius M. Papa, referente eod. Lehmanno in manumissione duorum Servorum Ecclesiasticorum ita præfatur. *Cum Redemptor noster totius conditor naturæ ad hoc propitiatus humanam carnem voluit assumere, ut divinitatis sue gratia, disrupto, quo tenebamur captivi, vinculo servitutis pristinae nos libertati restitueret, salubriter agitur, si homines, quos ab initio naturâ liberos procreavit, & jus gentium jugo substituit servitutis,*

tis, in ea natura, qua nati fuerunt, manumittentis beneficio libertati reddantur. In Germania manumittentes in manumissionis formulis sæpè adhibebant illa verba: *Pro remedio animæ & pro æterna retributione.* Imo in ipsis legibus ejus superstitionis injicitur mentio. Nam in lege Ripuaria inter alia dicitur, *Hoc etiam jubemus, ut qualiscunque Francus Ripuarius Servum suum pro animæ suæ remedio liberare voluerit &c.*

§. 21. Ergo uti hætenus ostensum, per introductionem Religionis Christianæ in Germaniam non fuisse introductam, sed saltem auctam servitutem, ita nequaquam sententiæ extremum alterum assumendum, ac si *ob Christianam religionem servitus in Germania fuerit sublata.* Neque recta ratio, neque præcepta Christianismi volunt indistinctè Servos manumitti. Nam belli justitiâ evictâ, ratione juris naturalis non destituitur, si eum, quem impunè occidere poteram, quique sæpè me læserat, ut in posterum ab eo, eo melius mihi sit cautum, in servitio meo sub perpetua inspectione & Imperio meo detineam. Neque iniquum est, eos, qui ab illis nati sunt, & qui nonnisi à me habent, unde vivere possint, in servitio moderato detinere. Neque tollit Christianismus differentem Statum inter Dominum & Servum, neque distinctionem facit inter Servos ex contractu, & ex captivitate, aut nativitate. Rigorem saltem vitandum utrobique esse, & minas remittendas, ac charitatem Christianam exercendam jubentur Domini *Ephes. VI.* Per inconsideratam manumissionem damnum valdè incurrere potest Respublica, cui damno obviam ire intenderunt apud Romanos Leges *Ælia Sentia & Fusia Caninia.* Quod non intelligentes compilatores Institutionum, plusquam puerili philosophandi ratione turpissimè se dederunt in §. 7. *quib. ex caus. manum. non licet. & t. t. de Lege Fus. Can. toll.* ut jam à plurimis notatum. Et charitas Christiana imprudens foret, Servum immorigerum, stupidum, aut qui libertatis licentia verisimiliter deterior futurus esset, præmio manumissionis afficere vellet. Non tamen dubium, quin eo tempore in Germania ex in-tempestivæ superstitionis fervore, (quem haud dubiè sub *pietatis fervore* intellexit Conringius supra §. 15.) non quidem omnes penè *Servi*, ut idem catachresticè loquitur, sed multi (ut ferè Romæ antè

ante præfatas leges duas,) manumitterentur, partim quia homines perſvadebantur à Clero, ſe hoc pacto poſſe cælum mereri, partim quod manumiffione illâ non multum perderent Domini, cum liberti, ut ex dictis §. 19. juncto §. 17. conſtat, non multum differentes fuerint à Servis. *Adde Hachenbergium d. Differt. 2. th. 28.*

§. 22. Igitur quamvis Bodinus, Arnifæus, Heigius, alique firmiter ſtatuant, à temporibus *Friderici II.* & circa annum circiter 1250. omnem ſervitutem inter Chriſtianos, adeoque & Germanos eſſe deſiſſe; id tamen apertè falſum eſt. Nam fœderis formula de anno 1250. apud *Simler. lib. 1. de Helvet.* inter alia meminit: *Si Dominus Servum inter nos habuerit, is ſerviat ei eâ conſuetudine, quæ antea Regis tempore in uſu fuit.* Ita Otto Brunſvicenſis omnes & ſingulos cives Brunſvicenſes manumiffit anno 1314. *Knich, in Encycl. cap. 1. fol. 8.* Ita anno 1356. Comites Hojenſes civibus quibusdam Bremenſibus quæſtionem Status moverunt, eos in ſervitutem vindicaturi. *Dilich, in Chron. Bremenſ. f. 107. In Hiſtor. Archi Episc. Bremenſ. ad annum 1483.* dicitur, quod ex civibus Hamburgeniſibus quidam ſervilis conditionis fuerint. Heigii vero ſententia, quaſi tempore Epkonis Repkovii Compilatoris Speculi Saxonici, ſervitus in Saxonia ſublata fuerit, diſertè ex *art. 42. lib. 3. Landrecht* refutatur, cum ibi dicatur: *Servitutem in hunc uſque diem durare cernimus.* Vide *Gryphiandr. de Weichbild. Saxon. cap. 24. n. 25. ſeq. p. 86. ſeq.* Et tamen Jcti noſtrates etiam unanimiter, contrarium docere audent? Ita videlicet confuſio Juris Gentium ac Juris Romani, ita cœcus amor juris hujus, ita plusquam ſervilis adoratio Gloſſatorum Italorum, occœcavit ingenia noſtra ſervilia, ut quamvis ipſosmet nos adulatione hâc indigniſſima in Servorum conditionem detrudamus, quamvis in media Germania Servos hinc inde frequentiffimè eſſe videamus & palpemus, etſi vel controverſia noſtris temporibus de jure Wildfangiatus mota torporem noſtrum excutere, & naſum ingenii noſtri odore ſervitutis hodiernæ violentiori modo excitare debuiffet, tamen in libellis noſtris docemus: *Servitutem hodiè in toto Chriſtiano orbo eſſe ſublata.* Cur verò? Quis negaret, cum Divus Bartolus, at quantum Jurisprudentiæ lumen! *ad l. hoſtes de capti.*

captivis & postlim. revers. scripserit, sua aetate, floruit autem circa
Annum 1300. nullos omnino servos extitisse.

§. 23. Ergo uti dato uno absurdo sequuntur plura: quæsi-
tum fuit, & adhuc hodiè in Cathedris juridicis quæritur: *an*
homines proprii, die Leibeigenen in Deutschland, sint servi? Quod
idem est ac si quærerem: An Ensis, ein Degen/ sit Gladius cum
æque servus, homo proprius und ein Leibeigener in significatu
juris Gentium sint synonyma. Et tamen negatur quæstio, &
juventus torquetur, ut exactè notet, differentiam inter
homines proprios Germanorum, & homines proprios Roma-
norum, qui soli, quia ita Doctibus placuit, servorum nomi-
ne digni sunt. Haurit ista juvenus incauta tanquam oracula, &
cum audiat, homines proprios Germanorum quoad statum
esse liberos, sibi facile imaginatur, *quasi conditio nostrorum rustico-
rum longè melior sit conditione servorum Romanorum;* cum audiat,
Jus Romanum adhuc usum habere in Turcis è bello captis, le-
ges Justinianeas, præprimis his temporibus, ubi aliquot exem-
pla Turcarum captorum prostant, etiam in iis materiis venera-
tur, quæ aliàs steriles communiter habentur; cum tamen anti-
quitatum Romanarum gnarus, & rerum nostrarum nō incurio-
sus, facile videat, multos servos apud Romanos antiquos condi-
tionem habuisse ministris Principum Germaniæ, (scio quæ scribā,
etsi tu fortè rideas stultitiam comparationis meæ,) præprimis non
adeò potentum, parum absimilem, rusticorum vero nostrorū plu-
rimos deterioris esse conditionis canib⁹, & in mediotamen & flo-
rentissimo quem jaçtamus Christianismo, deniq; ut alibi *in quest.*
Historico-Politico-Jurid. à me distincti⁹ ostensum, *argumentationē à*
servis Romanis ad Turcas captos parum distare ab argumento, quod à ba-
culo dicitur ad angulum. Quæ cogitanti, subit, non aliam videri
informationem vulgarem studiosorum juris in Academiis Ger-
maniæ, ac si quis persuaderet puellis in usum Oeconomicum
educandis, se non posse melius præcepta Oeconomica aliquan-
do usui futura discere, quàm diligenti scrutatione & observatio-
ne ex fenestris eorum, quæ quotidie extra domum in platea ge-
runtur, neq; eos deterreri debere, quominus caput extra fene-
stram exerant, etsi tempus sit valdè pluvium, aut frigidior aura
spiret.

D

§. 24.

§. 24. Porro nil magis consuetum, quam ut homines entia rationis sibi aliquid esse reale persuadentes, in causas earum inquirant, & de iis anxie disputent. Quas disputationes v. g. non pepererunt spectra & prodigia, quorum pleraque tamen exfinxit vel humana astutia vel ignorantia. Sic & Jcti admissio semel absurdo illo, ac si servitus in Germania fuerit sublata, disputare incœperunt, *quanam sit causa mutationis hujus*. Alii dicunt, quod per Christianismum differentia omnis inter conditiones hominum sublata sit, quia apud Deum nihil interfit, mas sit an fœmina, liber an servus: Alii, quia servitus æquitati & charitati Christianæ adversetur, ut in bene constituta Rep. non sit toleranda; alii denique, quod vel ex principiis juris Romani capti in bello civili non fiant servi, & verò inter Christianos esse bellum civile tanquam inter cives & contribules ejusdem Reip. Christianæ, in qua eundem Deum colamus, licet diversis sententiis & diverso modo. Nos, uti scimus, non entis nullas esse causas, ita & aliunde facile istarum rationum insufficienciam ostendere possumus. Priores duas refutant dicta §. 21. & easdem rejicit, qui omnes tres adduxit, Paulus Voëtius, *ad Instit. de Jure Personarum p. 108. seq.* Tertiam vero & ipsam falsam certe inconvenientem esse, etsi eidem accedat Voëtius, ex variis rationibus ostendi potest. Si enim censetur, bellum civile esse inter Christianos, debebant utique Jcti & Theologi se conjungere & ostendere, injustè semper facere Reges Christianos, qui bella inter se gerunt, etiamsi alterius injuria irretiti sint, cum potius vindictam Christi tanquam capitis debebant expectare, uti injustè semper faciunt cives ob qui, injuriam illatã, ipsi jura sua vi armata vindicant, non expectata vindicta Principis sui. Si bellum civile est inter Christianos, si Christiani etiam diversarum sententiarum inter se sunt sub una Republica, cur Jcti Christiani hæcenus tacuerunt, quod plerique Theologi inter nostrates istam hypothesin tantis motibus oppugnarunt, negantes unionem diversè sentientium, & Principes ad violentiam quamcunque adversus viros pacificos diversarum sententiarum excitantes. Alia ut jam taceam

§. 25. Sunt ergo *adhuc servi in Germania* æque ac apud omnes

omnes alios populos, etsi non sint nec fuerint unquam *servi Romani*, neque enim debbant esse. Quinam verò isti? Non solum temporarii, famuli nempe & ancillæ, qui moribus gentium dicuntur servi mercenarii, sed & *perpetui & à nativitate tales*, rustici. Non diffiteor: in multis Germaniæ locis hodiernorum rusticorum conditionem esse meliorem, atque est in aliis, ubi adhuc antiquior servitutis ratio habetur. Vide *Speidel. & Voet. dd. ll.* & in urbibus potestatem dominorum erga famulos adhuc magis esse restrictam: Sed modus non variat rem. Manent servi, qui habent Dominum, & sunt in potestate Dominica, etsi effectus Dominicæ potestatis secundum leges variant. Adde, arg. §. 2. *Inst. de his qui sui vel al. jur. sunt. Exod. XXI. Levit. XXV. Deut. XV.* Etsi igitur Famuli nostri non sint proprii homines, pro talibus tamen in multis Germaniæ locis habendi Rustici: Reliqui, ut in his & vicinis regionibus, vocantur quidem *subditi*; sed præterquam quod & *subditi* sint *servi*, non quidem propriissimè, sed tamen nec impropriè sed analogicè tales, (quia videlicet Principes Politicè magis Domini sunt, quam Patres, etsi Rhetorica mendax ultimo nomine magis iis blandiatur,) insuper & rustici illi melioris conditionis sunt subditi conditionis deterioris, Dominorum videlicet suorum subditi, & plus, si quis exactè velit rem expendere, participant de oneribus servorum, quam de favore subditorum.

§. 26. Sed tamen *non habemus amplius servos bello captos*? Etenim *pactò publico vel expresso vel tacito instigante Christiana equitate*, inquit iterum post multos Voëtius *d. l. p. 109. constitutum, vel etiam receptum est, ut in bello capti accepto lytro seu redemptionis pretio, vel etiam instituta captorum utrinque permutatione liberentur.* Quasi verò non apud omnes populos in victoris arbitrio fuerit, utrum captos in servitute detinere, utrum pro pretio dimittere aut permutare velit. Quasi aliquod *pactum expressum* posset ostendi. Quasi *pactum illud tacitum* ex Christiana æquitate, non sit aperte ens rationis. Ast inquis, quid opus est verbis, ubi rerum testimonia adsunt? An per integrum seculum & ultra per captivitatem inter Christianos servi constituti sunt? Et ergo vel *per desuetudinem* servitutis illa species in Germania fuit abrogata.

rogata. Ego vero nego, consuetudinem unquam inter gentes jus facere, aut, vel ex principiis Juris tyronibus notis, jus facere posse. Quicquid Germani hac parte fecerunt, aut alii populi Europæi, jure libertatis fecerunt, non ex necessitate juris. Sicut Gentibus Europæis bello captos trucidare, uti sub initium motuum Belgicorum inter Hispanos & Belgas ex utraque parte factum esse refert ipse Voëtius *d. l.* cur non multo magis liceret bello captos in servitute detinere. Quis & quo jure vellet impedire, quo minus Fœderati Gallis, ut Gallus Fœderatis post captivitatem ad servitia uteretur? Verum non omnia expediunt quæ licent. Utilitas igitur & Status nostri ratio in causa est, cur id non fiat. Possem, si opus foret, vel ex centum circumstantiis id ostendere. Sed sufficient jam quidem saltem duæ, una domestica, altera publica. Didicerunt Europææ gentes ex historia Romana, quam periculosum sit populis, ubi sexus seqvior vel nimia libertate gaudet vel nimia custodia premitur, servos bello captos domi alere. Timent facillimam ejusmodi servorum fugam, & vident impossibilitatem moralem eos retinendi, si nolint. Ergo maluerunt pecuniam vel æquivalens accipere pro bono quod nescias, utrum majores curas tibi pariat si retineas, quàm ne amittas.

§. 27. Redeo ad Conringium. Negabat is supra §. 16. adversus Lehmannum, *quod Urbes Germanorum primitus saltem à libertis fuerint in habitate*, putabatque nullo argumento & nullo testimonio probari posse, quod nulli ingenui vel mercatura se dederint vel opificiis in urbibus, neque adeò verisimile esse, quod pauperes, præprimis ingenui nulli operas suas locaverint aut honesta ratione questum fecerint. Et fatendum est, si Lehmannum ipsum evolves, non videri, eum hac parte sibi constare ubique. Modo enim ita differit *in cap. 19.* Nobiles sive Edlingos, sive Ingenuos sive Frilingos (hæc enim nomina & ipse synonymicè usurpat, adeoque nobiscum consentit, cum supra supposuimus, ingenuos & nobiles ap. Germanos olim nihil per parum differre, nisi quod arbitretur, illos in specie quorum parentes etiam nunquam fuerint servi, die ihre Ahnen haben können erzählen / dictos fuisse Edlingos, quod adeò idem esset, ac si dixisses, purè & perpetuò inge-

ingenuos,) in habitasse urbes & vicos, sed tamen & Libertos in-
habitasse urbes, ibique ut incolas fuisse assumptos: Nobiles &
Frilingos, (qui non in Aulicis officiis vixerint,) vitam sustentasse
vel artibus bellicis vel ex vinicultura aut agricultura: Opificia
& manuales operas suffecisse servis ad sustentandos liberos
& uxores, superfluum pertinuisse ad Dominum: Libertos
mercaturam exercuisse, fuisseque obligatos, decimas mercaturæ
dare Clero, non minus atque rusticos decimas frugum, quippe
eos fuisse admonitos, ut temporalibus bonis ita utantur, ne de-
cipiant alios, neque obliviscantur bonorum æternorum, sed ut
faciliorem viam ad cælum animabus suis divitiis suis per lega-
ta & donationes ad pias causas præparent. *Capit. lib. 6. c. 228.*

Sed *in cap. 20.* circa finem Lehmannus ita de Urbibus disserit.
Ferner ist zu wissen / daß die jenigen / so der Leibeigenschaft und
Dienstbarkeit ledig gesprochen / erstlich hierdurch zu dieser Frey-
heit kommen / daß sie in den Reichs-Städten zu Inwohnern / doch
nicht zu Bürgern angenommen worden / dazu keines / der eines
andern Herren Leibeigener gereichen / und der gemeinen Recht
der Freyen fähig werden können. Der Verfolg gibt aber
zu vermuthen / daß oft die Stadt und Obrigkeiten durch Leib-
eigne ansehnliche Leute müssen seyn hintergangen worden / als
wenn sie Freye wären / weil man in folgenden Zeiten solchen
Betrug mit diesen Mittel begegnet / daß ein jeder / so zu Bür-
ger wollen in Städten aufgenommen werden / mit briefflichen
Schein / so man Mann-Recht nennet / müssen darthun / daß
er niemands eigen Mann sey / oder nachfolgenden Herrn
habe.

§. 28. Pro Conringio igitur videtur ex Lehmanno contra
ipsum Lehmannum dici posse: Si nobiles & ingenui inhabita-
runt urbes æq; , ut liberti & servi, quis putet, ingenuos omnes
abhorruisse à mercatura aut opificiis, præprimis si à paupertate
fuerint pressi? Neque enim *capitulum 228.* à Lehmanno addu-
ctum probat, quod soli liberti mercaturam exercuerint, sed ex-
presse mentionem facit *omnium fidelium* qui negotiis aut merca-
tioni-

tionibus rerum invigilant. Sub nomine autem fidelium veniunt haud dubie & ingenui. Posses & id urgere adversus Lehmannum, non probasse eum, cum in c. 20. dixit, Libertos non accepisse jus civitatis in urbibus, sed saltem incolas fuisse, quia nullus servus fuerit admissus ad jus civitatis. Certè ratio hæc parum infert, & potius videtur invertenda: Quia servi saltem leguntur exclusi à jure civitatis, ergo & liberti & ingenui ad id fuere admissi. Sed tamen accuratius rem pensanti mox apparebit, Conringii objectiones adversus Lehmannum non multum roboris habere, sed virum celeberrimum ad eas fuisse indutum falsa illa & toties rejecta hypothese, acsi olim inter Nobiles & Ingenuos magna fuerit differentia apud Germanos, qua sublata Lehmanni assertio de mercatura & opificiis à solis libertis & servis exercitis facillimè probari poterit. Altera vero illa, quod *Liberti non acceperint jus civitatis* fortè per distinctionem inter urbes simpliciter dictas & urbes imperiales seu liberas explicari poterit. Clarior puto res evadet, si exponam, quomodo historiam conditarum in Germania interiore urbium concipiam.

§. 29. Diximus jam antea, quod Episcopi Itali multum causæ extructarum urbium dederint, cum vita rustica parum fuerit apta ad decus Italicum, cui assueti erant. Tractari poterit alio tempore, annon inde orta fuerit controversia: *An ad Civitatis constitutionem requiratur Episcopus?* Fuere enim quidam, qui id assererent, quod de jure Canonico non dicatur civitas, in qua non sit Episcopus, idque docuit Baldus in l. ex hoc jure ff. de just. & jure. Glossa tamen in c. civitas de sent. excomm. in 6to hoc improbat, quia & ante Episcopos fuerunt civitates, ac post Episcoporum institutionem non fuerunt in omnibus Civitatibus positi, sed tantum in magnis & populosis, non in modicis, ne autoritas eorum vilesceret &c. Vide quos citat Speidel. in Specul. voce Städte. Sed id quidem jam transeat. Id tamen exinde notamus. Nec modicas urbes placere Episcopis, tantum abest ut vici ipsis arridere potuerint. Et est quasi contradictio in adjecto Episcopus Paganus. Ein Dorff Superintendent.

§. 30. Ergo Urbes erant condendæ *svaſu* Episcoporum. Hic vero hominibus opus est magis quam ædificiis. Unde hi sumendi? Rusticus manet rusticus etiam si in aulam veniat. Neq̄ his & eorum operis carere volebant ingenui. Ipsi ingenui vel officiis aulicis & militaribus erant alligati, quod vitæ genus plusquam urbanum est, vel certè adsvetum eo tempore erat parum laboribus aliis, quam militaribus. Præterea etiam tam ingenui quam servi erant homines barbari, ignorantes delicatū illud & decorum vivendi genus Christianismi Romani. Accersere incolas urbium ex Italia non se probasset Germanis, sed suspectum fuisset haud dubiè, partim etiam Itali non videbantur gratis comutare velle dulcem patriam cum gente rustica & nondum urbana. Quod facile comprehendet, qui cogitabit, quantis privilegiis opus fuerit ipsis Romanis, ut cives suos disponerent, vel officia decurionum, vel magistratus etiam in provinciis subactis lubenter suscipere. *Omne refugium ergo situm erat in servis, qui ex Italia oriundi erant, quorum non paucos fuisse tum temporis in Germania, bella varia Germanorum cum Romanis docent. Suberat & prætextus pietatis, quod pium videretur, concives captivitate in servitute detruos pia aliqua fraude liberare. Ne vero subodorarentur intentionem illam Germani, persuadebatur universis, ac si bonum opus & vitæ æternæ meritorium esset, manumittere servum. Inde formula suprâ memorata: pro salute animæ manumittere. Neque dubium est, multos avaros ex hypocrisis manumissiones celebrasse, cum viderent sibi parum decedere, quia libertorum videlicet, etiam apud ipsos Clericos parum differens erat conditio à servis, (forte instar deditiorum olim apud Romanos,) atq̄ve agri eorum ipsis relictis tot onerati erant operis & præstandis, ut misere inde se sustentarent. Sed postquam satis ingens numerus istis hypocriticis manumissionibus à servitutis jugo liberatus erat, qui sufficiens esse videbatur Clero ad usum urbium, jam propius accedebant ad executionem consilii sui. Regi, Ducibus, Comitibus & universe aule jam insinuata erat talis religio Christiana, quæ inclinaret ad omnis generis avaritiam & luxum. Adhibebantur hæc ipsa vitia, potissimum voluptas, ad debellandam feritatem morum*
Ger.

Germanorum, & ad eos revocandos à fervore illo belligerandi. Ergo gestiebat aula liberius conversari cum sexu sequiori, cibo vesci & potu frui selecto magis & delicato, nitidioribus uti vestimentis, palatia habere ad elegantiam Italicam extructa, tum suppellectili aurea, argentea, eburnea, mundo muliebri, & infinitis aliis abundare, quæ luxuriam sequuntur. Unde vero ista parare, sine commerciis & opificiis? Volunt tamen commercia & opificia animum laboriosum & vigilantem. Id vero infra dignitatem & supra ignaviam ambitionis & voluptatis aulicæ. Ergo *liberti tanquam ex machina* vocabantur in urbes aut urbium prima seminaria. Summe necessarium & bono isti publico i. e. commerciis & opificiis inserviens, *hospitiis & mundine*. Illa, partim ut peregrini, noctu ubi diverterent loca invenirent, partim ut opifices & mercatores fessi laboribus & curis corpus, misso illo crassiore Zyrho, subtilioribus vini, & quædam peregrini & Italici, spiritibus refocillarent. Hæ, ut allicerentur venditores rerum ad luxum facientium. Norant multi *liberti Itali* artem, intemperantiæ vina subministrandi hospitibus, i. e. *cauponariam Urbanam*, norant & *mercaturam*. Ergo valde verosimile, peregrinos libertos se potissimum ad ista negotia applicasse, quorum alterum perpetuo *voluptatem* delictis, alterum *avaritiam* lucro excitaret. Liberti indigenæ sub directione vel liberti Itali mercatoris, vel etiam liberi hominis, ex Italia cum concessione monopolii accersiti, adhibebantur ad *opificia*. Ita agri deserebantur, & serò nimis, intempestivè & hypocriticè liberales ingenui sentiebant damnum suum, nequæ tamen poterant revocare libertos, ab aula & clero, tanquam qui publicæ utilitati inservirent, defensos, neque fundati erant, cum onera libertorum erant realia, agris à libertis derelictis inharrentia. Accedebant artes Cleri & libertorum. Illi ostendebant, pro salute animæ negligendum esse istud lucellum amissum cum libertis, utilitatis item publicæ procuratione novum meritum accedere priori manumissioni. Neque adeò magnum damnum eos sentire. Agros semper invenire cultores, sive ergo eos vel pristinis servis addicerent, eos in meliori statu futuros, & ipsis plures operas exhibituros; sive novis hominibus

bus eos assignarent, loco amissorum libertorum novos servos habituros esse. Liberti ipsi, qui in urbes secesserant, pristinos Dominos comiter invitabant, lautius tractabant, vina & delicatiores cibos donabant, aut etiam mercibus suis quibuscunque liberalitate erga eos exercebant. Ita ergo *Ingenui seu nobiles rure degentes* sopiebantur. *Aulici* mutatione illâ nihil amittebant. Ipsorum enim Servi, cum in aula latera eorum perpetuo cingere cogentur, ad operas rusticas præstandas non erant idonei, nec agros habebant: Ergo & pro salute animæ manumissi nihil habebant, unde se sustentarent, nisi mercaturam aut opificia exercerent. Et incivile fuisset, si Dominis suis pro præmio libertatis decimas lucri vel operarum voluissent denegare. Porro ad servitia aulica magis apti cœlibes, quam qui cura uxorum & liberorum distinentur. Sed nec hi tamen præ aliis dono continentia præditi sunt. Ergo si hi aulicorum Servi vel etiam Regis ipsius, uxores ducerent, nil convenientibus erat, quàm ut opificia etiam non manumissi exercerent, (mercatura enim videtur, tanquam præstantior libertis solis relicta,) atque Dominis suis vel certas operas ex arte suâ gratuitas vel certam portionem ex lucro præstarent. Denique verosimile est, *urbes* paulatim multiplicatas atque magis magisque in Germania diffusas fuisse. Primæ, scilicet, ubi Episcopi erant, Rex, Duces, Comites &c. erant *maiores*, & ex Nobilibus constabant, libertis item & Servis. Secutæ *minores* erant, ubi videlicet nulla nobilitas, sed soli liberti & Servi. Unde distinctio in *liberas civitates & municipales*. In illis Nobiles seu Ingenui soli cives, liberti vero & Servi saltem incolæ. Ex ingenuis vero illi quorum parentes per hominum memoriam Ingenui, die *Geschlechter* / ad senatum urbicum admittebantur, reliqui ex libertinâ vel etiam servili cum liberis mixtione prognati subditi erant *Bürger*. In urbibus minoribus & municipiis liberti videntur, & cives fuisse & magistratus, Servi vero incolæ. Dum vero de Servis in urbibus loquor, semper intelligo eos, qui cum consensu Dominorum in urbibus degerent. Quibus cum se sæpè immiscerent Servi fugitivi, justum erat, ut Dominis concederetur potestas eos in suam potestatem & in rus revocandi &c.

E

§. 31. Pu.

§. 31. Puto jam non amplius dicere posse Conringium, sententiam Lehmanni, quod in civitatibus nulli ingenui, i. e. edlingi mercaturam & opificia exercuerint, nullo argumento probari posse, cum circumstantiæ ex ipso Statu Germanorum modo collectæ satis argumenti præbeant. Quoniam tamen & testimonium desiderabat Conringius, & id ei dandum. Antiqua lex apud Germanos de Nobilibus disponens inter alia ait: *Plebejis artibus abstinento.* Et Henricus VI. in Privilegio Patriciis Noribergensibus dato, in quo aliis Nobilibus eos exæquat, & Equestrium certaminum participes reddit, hanc clausulam addit: *Modò ut antea, sic in posterum Mercaturâ & cauponariâ abstineant, suisque annuis redditibus victitent.* Vide Hachenbergium *Dissert. 2. §. 2.* Et inde originem sumit iste horror, quo nobilitas Germanica ab exercitio mercaturæ & opificiorum ita abhorret, ut mendicitatem citius electura sit, (*Conf. Puf. de J. N. & G. lib. 8. cap. 4. §. 30.*) etsi aliis in locis Europæ nobilitas & mercatura optimo connubio sociatæ sint, ut adeò hoc ipso rursus parum verosimilis evadet assertio Conringii, *non esse verosimile, etiam pauperes Ingenuos nulli tum operam suam locasse, aut honesta ratione fecisse questum.* Nempe & tum temporis pauperes ingenui seu edlingi vel militiæ operam dabant, vel pacis tempore rus suam citius ipsi arabant, vel rura aliorum conducebant, wurden Pächter / quam ut opificiis & mercaturâ, Libertorum & Servorum characteribus ingenuitatem suam commaculassent.

§. 32. Postquam luxus produxerat urbes, metus luxuriæ progenies iis complementum addebat. Inde *decus munimentorum.* Inde Henricus Auceps adversus Hungaros urbes inusitatis antea mœnibus cinxit, atque ex agrariis militibus nonum quemque eligens, in urbibus habitare fecit, ut cæteris confamiliaribus suis octo habitacula extrueret, frugum omnium tertiam partem exciperet, servaretque, cæteri vero octo seminarent & meterent, frugesque colligerent nono, & suis eas locis reconderent. *Consilia & omnes conventus, atque convivium in urbibus voluit celebrari.* Conringius ex Witekindo *d. l. §. 82.* Ubi in sequenti §. 83. addit: *solos ingenuos tum militasse.* Quod confirmat Ingenuos & nobiles fuisse unum idemque. Hinc in prisca illa lege conjungitur:

Mili-

Militiam colunt: Plebeis artibus abstinento. Addit Conringius, quod & quæstui urbium & dignitati fuerit consultum per celebrationem *conventuum & conviviorum* in urbibus: atque in quibusdam locis adhuc hodie in urbibus celebrari convivia nuptialia ab agrestibus. Ego adderem & id factum esse, ut consuleretur *ambitioni & luxuria Episcoporum* in urbibus, nam & illi conventibus & conviviis regulariter intererant. Denique notat Conringius *ib. 85.* initio rarum & viliorum saltem rerum commerciorum usum fuisse in Germania, paucasque merces peregrinas & vix aliunde quam ex Italia, quod rursus corroborat ea, quæ diximus §. 30.

§. 33. Habemus jam ex dictis materiam definiendorum vicuum & urbium saltem intuitu Germaniæ, cum aliàs Philosophi Peripatetici valde se torqueant in ostendenda differentia inter vicum & civitatem, ut notavimus in *Inst. Jurispr. div. lib. 3. c. 1. §. 18. seq.* Vicus est *societas in republica vel unius patris familias multis Servorum familiis circumdati, vel etiam aliquot patrum familias sustentationem intendens, ex agricultura & pecuaria ad sublevandas quotidianas necessitates à Deo institutis.* Urbs est *societas plurium hominum in Republica sustentationem intendens ex rebus superfluis ad augendam voluptatem, ambitionem & avaritiam facientibus, ex singulari industria humana inventis.* Ex his vero patet, usum *rusticum*, tanquam à naturâ rectâ ortum certum esse & definitum, *urbanum* vero, tanquam ab intellectu hominum activo eoque corrupto profluentem, *infinite* esse pro infinitate cupiditatum humanarum, neque adeo certis capitibus posse includi. Usus ergo *rusticus* consistit in duabus rebus, *agriculturâ & pecuaria.* Utramq; excoluisse videtur Adamus, cujus liberi ita eum usum inter se diviserunt, ut Cain agriculturam præprimis, Abel pecuariam sequeretur. Agricultura tamen maximè necessaria adeoque & primaria, panem videlicet præbens homini, quæ ipsa sola nominatur in maledictione Adami. Pecuaria secundaria, utpote quæ bove aratore agriculturæ inservit, item lac ac butyrum, & carnes hominibus præbet. Quæ tamen non tam ad necessitatem, sed majorem commoditatem faciunt. Unde ad agriculturam postea omnis cultura frugum, non ita necessariarum, ut vini olei &c. fuit relata. *Urus urbanus* est omnis ille reliquus, qui non ad fru-

ges communes & vulgares, nec ad pecudes pertinet, aut, si termino magis positivo delectaris, qui pertinet ad quamcunque commoditatem, & elegantiam, i. e. lucrum & voluptatem. Nam & sermonis simplicitas ea propter rusticitas, elegantia vero urbanitas solet appellari. Ædificia ipsa, quibus homines inhabitant, si elegantia sint, & commoda, ad usum urbicum pertinent & *edes* dicuntur, si vulgaria ut in rure sit, ad prædia rustica referuntur, & *ville* dicuntur l. 211. ff. de V. S. Hinc Tacitus de moribus Germ. c. 16. quod antiquitus non gavisi fuerint ædificiis connexis ut Romani, sed in simplicissimis domibus vixerint. Hinc *prætorium*, i. e. quæcunque domus elegantior voluptati inserviens prædium urbanum est l. 98. eod. *Hospitia* vero seu *stabula meritoria* ad usum urbanum pertinent, item *horti* elegantiores nec vulgares, d. l. *Opificia*, mercatura, convivia, scholæ elegantiores, exercitia corporis, muri, ad usum urbanum pertinent, &c. Ergo quemadmodum rusticus i. e. homo aptus natus ad usum rusticum in urbe, elegantissima rusticus manet, i. e. ineptus ad conversationem urbanam, & vice versa homo urbanus inter ipsas rusticorum rusticitates in vico urbanitatem suam suosque lepores & svavitates morum retinet, ita suâ sponte sequitur, longe aliud esse in urbe aut vico esse, aliud esse urbanum & rusticum: quam rei naturam, etiam & regulas artis, quæ tum demum vera ars est, quando naturam imitatur, observarunt Paulus, Pomponius, Ulpianus, dum exponunt, quid significant *Servi urbani* & rustici, *penus item urbana*, *servitutes urbanae* l. 99. de Legat. 3. l. 4. §. 5. de penu legata l. 166. 198. de V. S.

§. 34. Accidit igitur, ut in vico, qui & hodiè communiter pagus dici solet (quamvis abusivè per dicta superius,) sint quidam *opifices*, sint *caupona*, sint *prætoria* seu palatia, i. e. usus urbanus. Accidit etiam, ut in oppidis & urbibus sint *horrea* ad condendas fruges, sint *stabula pecuaria*, i. e. usus rusticus. A potiori tamen fit denominatio. Et ergo si prætorium illud sit duntaxat in commoditatem Domini seu Nobilis extructum, non nisi casis Servorum & operariorum rusticorum circumdatum, si opifices sint, saltem ad usum jumentorum quæ operas præstant, aut ad elegantiam fortè familiæ Dominicæ aut ad usum Servorum, e. gr.

Schmie

Schmiede / Dorff-Schneider / Schuh-Flicker ; si cauponæ sint
 saltem ad refocillandam lassitudinem membrorum corporis ex
 laboribus servilibus, uti regulariter sunt, certè esse debent caupo-
 næ rusticæ, ex pago non fit urbs. Si in urbe aliqui cives saltem
 utuntur pecudibus & agriculturâ, si plerique docendo, merca-
 turâ, opificiis, cauponando, vel potum vendendo se sustentent,
 urbs est. Posses adeò dicere dari *pagos puros & mixtos*, item
urbes puras aut mixtas, prout nempe in pagis vel solus viget usus
 rusticus, vel aliquid admixtum habet usus urbani, & prout in op-
 pidis usus rusticus vel planè exulat, vel simul usui urbano est ad-
 mixtus. Et porro quia infinitæ ferè sunt hominum commodita-
 tes atque elegantix, ipsæ urbes etiam in se consideratæ modo his,
 modo illis, modo pluribus, modo paucioribus præditæ sunt.
 Quo pluribus tamen commoditatibus & elegantius gaudent, eo
 plus participant de urbanitate & eo magis inter *majores urbes* re-
 feruntur, & quo paucioribus pollent eò *minores & parum à pagis*
differentes habentur. Ita oppidum, in quo princeps residet,
 mœnibus ex regulis artis cinctum, pluribus ædificiis splendidis
 atque hortis, sed qui ad amœnitatem & raritatem extracti sunt,
 præditum, ubi præter aulicos abundant mercatores & hospitia,
 ubi mercatura maritima excellit, ac ubi honoratiores etiam pere-
 grinos pro pecunia suscipiunt, da keine Schencken noch Wirths-
 häuser / sondern Gasthöse seynd / aut urbanius, da man vornehme
 Leute gastiret / und ihnen Logiamenter giebt / ubi aurea argentea
 & marmorea templa sunt, ubi Academia, & Gymnasia florent,
 ubi plurimi omnis generis sunt opifices, ubi omnia sunt venalia,
 ubi plateæ sunt nitidæ, ubi non habentur horrea straminea aut
 stabula lignea ad fruges condendas & pecudes, tale oppidum in-
 quam est inter *urbes majores*, & puriores, uno verbo, inter urbes
 in significatu nobilissimo, Contra *minoris conditionis* urbes sunt,
 cui unum vel alterum dictorum deest, & notum, quod elegan-
 tissima aliàs & magna urbs, *Haga Comitum*, vel ob hoc solum, quod
 muris non sit cincta, à quibusdam *magnus pagus*, appellari soleat,
 ein groß Dorff. *Minimæ autem conditionis* urbes & non joco, sed seriò
 à pagis vix distantes sunt illæ, quæ præter *cauponariam* den Bier-
 schanck / & *opificia* quædam sed vulgaria, aliis usibus urbanis haud

gaudent, sed *agriculturâ & pecuariâ* simul & magnam quidem partem cives sustentant, præprimis si muri non sint magni momenti. Rursus deprehendes *pagos*, si non ita frequenter in Germania, tamen alibi, ubi rustici & nitidioribus ædibus, & selectiore suppellectile abundant, & plures opifices quam aliàs in pagis moris est, ibi degunt, & caupones etiam hospitia præbent peregrinis. Et regulariter, *quo propiores sunt pagi urbibus*, aut viis regiis, eò magis *urbanizant & quo remotiores*, eò minus urbanitatum & commoditatum urbicarum admixtum habent. Nescio tamen an hodiè reperire liceat pagum *purum & simplicem*, ac ad naturam vicorum illorum antiquorum Taciti tempore in Germania accedentem. Scilicet postquam semel luxuria, voluptas, ignavia &c. invasit Germaniam, ita latè se expandit, ut virtuosa illa simplicitas, continentia, vigilantia utique exulet etiam apud rusticos. Facile equidem deprehendes in multis Germaniæ pagis ab urbibus aut viis regiis aliquantulum saltem remotis, in quo vel in caupona non invenias cerevisiam, panem, ova, candelam, etam si pecuniâ paratissimâ ea comparare velis. Sed ista quidem non frugalitas est, sed miseria: non virtus ad quam sponte suâ inclinent incolæ, sed paupertas, ad quam inviti per vitia vel propria, vel Dominorum, inviti adiguntur.

§. 35. Etsi vero usus iste urbanus, qui efficit, ut urbs sit, urbs, nec vicus amplius, ob infinitatem suam ad minima puncta redigi & enarrari nequeat, facile tamen ex dictis patet, eundem ad pauca summa genera posse redigi, scilicet ad *opificia, cauponandi jus, mercaturam, mœnia*. Quod si & *scholas* vel triviales, vel in quibus liberales artes & disciplinæ variū generis docentur, addere velis, neque sic refragabor. Jam ergo ut ad rem accedamus, non puta, me hætenus fusiori illa disquisitione de differentia urbis & vici vagatum esse extrâ oleas. Nullâ aliâ ex ratione id factum est, quam ut eò evidentius nunc probemus: *Principibus ac Statibus Imperii competere jus danda civitatis*, atque simul fontem erroris sententiæ adversæ vel tacitè ostendamus, neglectum videlicet, ut in plerisque omnium facultatum dissensionibus sit, considerationis naturæ rei, de qua disceptatur, & pro-

pera-

perationem ad decisionem quaestionis, de cuius terminis nondum clara & distincta in mente cogitatio erat excitata.

§. 36. Scilicet *dare jus civitatis* duobus potissimum casibus ex natura rei potest contingere, vel *mutando vicum in civitatem*, vel *extruendo aut condendo civitatem quasi de novo*. Prior modus cum additione saltem fiat, facilius est, adeoque regulas bonae methodi observantes ab eo incipiemus. Ergo quaeritur, *an Status Imperii possit jure suo ex vico vel pago facere urbem?* Hoc est, si complexum conceptuum, qui in praedicto urbis latet, velimus resolvere in suas partes, an Status Imperii possit incolis vici & novis advenis concedere privilegium, plura assumendi *opificia*, jus *cauponandi*, *mercaturam* exercendi, an possit *maenis* locum aliquem cingere, an possit *scholas* erigere? Videor, te ipsum, dum terminos quaestionis ita distinctè resolutos legis, responsionem meam in mente antevertere, & cogitare; Quis ista neget?

§. 37. Etenim de potestate nova munimenta in traditiones extruendi, veteraque firmandi, expressè cautum est *in art. 8. §. Gaudeant Instr. Pac.* quod Status Imperii jure isto sine contradictione gaudere debeant. Unde non opus habemus cum Mylero ab Ehrenbach *de stat. Imper. Part. 2. c. 77. §. 2. p. 686.* post alios ibi citatos *in arg. l. sacra 9. §. muros 4 ff. de R. divis. §. l. per provincias 10. C. de edific. privatis*, refugium quaerere, frustraneum quidem & inane, si absque legibus Germanicis esset. Etsi enim vel ex Principiis Politicis etiam *d. l. 9. §. 4.* tacente constet, nemini licere sine consensu Principis muros extruere, tamen ex illo quidem textu aut ratione minimè probatur, quod Status Imperii possit extruere, quia quaestio praedjudicialis, utrum Status Imperii sit revera Princeps, ex ista quidem lege Romana determinari nequit. Altera autem *lex 10. C. de edific. privatis* de jure muniendi urbes, vel ut Mylerus dicit, pagos (quod utique si verum esset, faceret ad rem praesentem,) planè non loquitur, sed de muris, qui domus circumdant, ut alia taceam, quae eruditè circa explanationem istius legis adduxit B. Zieglerus *de Jur. Majest. lib. I. c. 38. §. 6. seq. p. 633. seqq.* Et puto, si firmiter inhæreamus allegato textui Instrumenti pacis, suâ sponte evanescere omnes objectiones, quas Stamlerus facit *de reservatis §. 64. n. 3. p. 320.* ac si jus extruendi

truendi fortalitia pertineat ad Reservata Imperatoris, & Status ejus confirmationem impetrare habeant opus, ubi *§. d. l. 9. §. ult. de R. D.* pro se adducit; argumentum præbens, quam faciliè in utramque partem possint trahi textus Juris Romani, in materiis Juris Germanici, utpote ad eas planè non pertinentes. Ego enim ad istas objectiones ita responderem. Postquam potestas illa expressè adscribitur Statibus in Instrumento pacis, frustra quæri, an ista concessio conveniat cum moribus Romanis vel expediat Reipublicæ, & frustra etiam afferri, quod olim in Italia & Germania quædam Civitates Jus hoc in specie ab Imperatoribus impetraverint. Non enim quærimus, utrum Status Imperii hoc jure olim & semper gavisi fuerint, sed an hodiè gaudeant. Quo pacto quemadmodum non utimur rationibus & responsionibus Limnæi pro deducendo jure Statuum recensitis *ibid. n. 4. pag. 322.* quas nec omnes approbare possumus, ita non opus habemus, ut discutiamus replicas Stamleri, quibus Limnæi dicta conatur infringere *ib. n. 5. p. 323. seq.* quamvis & ad ista jam responderint alii citati Mylero ab Ehrenbach *d. c. 77. §. 3. p. 687.* quos tamen excutere jam non vacat. Ac eo minus de hoc jure Statibus competente dubium esse potest, postquam Imperator ne quidem tempore belli Statibus invitis in ipsorum territoriis vel fortalitia nova extruere, vel vetera reparare valet *Cap. Leop. art. 13. in f. Conf. Ill. Dn. Rhet. Inst. Jur. publ. II. II. §. 27.*

§. 38. Quod Jus instituendi scholas attinet, uti Doctores communiter distinguunt inter scholas triviales, Gymnasia, & Universitates seu Academias, ita ut institutionem scholarum trivialium Magistratui cuicumque inferiori, Gymnasiorum Statibus Imperii, Academiæ vero soli Imperatori vindicent, adeoque Gymnasia, quorum usus haud dubiè urbanus est, unanimiter jure Statuum subjiciant, *Bœcl. Notit. Imp. l. 5. c. 2. p. m. 78.* ita jam olim ostendit Illustr. Rhetius *Dissert. de Jure Statuum imp. circa sacra c. 3. in fin.* etiam à Statibus salvo jure Reservatorum Imperatoris, in suis territoriis, si velint, posse universitates institui, post quem meam sententiam dixi *in cogit. mensr. german. de anno 88. mense Novembri p. 656. seqq.* & quid dissentienti Ittero *de Academicis c. 6. §. 3. p. 99. seqq.* respondendum sit, summatim indicavi in not. *ad Monzamb. c. 5. §. 27. lit. a. p. 303.*

§. 38. Ad

§. 39. Ad *mercaturam* in urbibus promovendam potissimum faciunt *Nundinae* seu mercatus, qui triplicis generis: Hebdomadales, provinciales, universales *Wochen-Märkte / Jahr-Märkte / Reichs-Messen*. Jus constituendi mercatus *hebdomadales* omnes tribuunt Statibus Imperii, etiam severiores Reservatorum Imperatoris defensores, ut Stamlerus. *d. l. §. 61. n. 7. & 9. p. 305. 306.* Plerique tamen & provinciales rectius vindicant, quos inter & Mylerus *d. l. cap. 58. aliique ab eo citati*, sed rationibus parum firmis & pro more ex Jure Romano iterum tortis. Nos cum Jll. Rhetio *lib. 2. tit. 12. §. 4.* ad Jus superioritatis hac parte provocamus. Uti autem nullus Statuum tam arrogans erit, ut jus concedendi alii nundinas universales, *Reichs-Messen* sibi vindicare audeat: ita vereor tamen, ne Doctores communiter jura nundinarum provincialium nimis restringant, aut nundinis universalibus aliqua tanquam propria vindicent, quæ tamen & nundinis provincialibus competere possunt. Sed ista quidem in præsentem excutere non est opus. Etsi enim vel solas hebdomadales nundinas Status instituere possent, vel id ad scopum nostrum sufficeret, cum vel per has urbes à vicis differant. Multò magis verò differunt à vicis per mercatus provinciales, nec credo aliquam esse urbem, quæ non ejusmodi nundinis provincialibus gaudeat. Nundinae universales ad essentiam urbis non pertinent, cum per eas non urbes à pagis, sed intra se differant.

§. 40. Pertinet etiam ad mercaturam & differentiam urbis à pago *institutio mensurarum & ponderum*, das Recht / Maß / Gewicht / Wage und Ellen zu bestellen. Et hoc jus vigore superioritatis territorialis competere Statibus imperii, nec à jurisdictione Magistratum inferiorum dependere statuo cum communi Dd. Schola, & in specie post alios ibi adductos cum Mylero *de Statibus cap. 46. & in metrolog. cap. 3.* Jll. Dn. Rhet. *Inst. J. Publ. lib. 2. tit. 5.* quamvis verear, ut textus ex Ordinatione Politica Augustana *tit. 15. von etlichen Articulen*, qui communiter, hanc in rem adduci solet, satisfactorius sit iis, qui scrupulum aliquem hic movere vellent. Nam probatur quidem per eum textum, quod Status debeant in suis territoris harum rerum

curam habere. Quod vero id fiat jure superioritatis & non ex speciali concessione Imperatoris, id quidem ex dicto textu vix probabitur.

§. 41. Venio ad opificia, quæ in urbe sunt, non in pagis. Pertinet ad Jura superioritatis territorialis Collegiorum & Societatum Opificum & eorundem statutorum approbatio, aut si utilitati publicæ adversentur, abolitio, dicta Ordin. Polit. tit. 36. von den Handwerckern insgemein & tit. 37. von den Handwercks Söhnen §. 1. Rud. Heiden de super. territ. th. 87. ap. Fritsch. Exerc. X. Jur. publ. quamvis de textu Ordin. Polit. eadem monenda, quæ jam monuimus §. preced. Conf. Dn. Rhet. l. 2. tit. 4. §. 4. Et praxis Imperii ostendit, non obligatum esse statum imperii, ut cogatur statuta opificum antiqua, quæ sæpè multum absurditatis continent confirmare, præprimis quando in favorem inutilium terræ ponderum, aut monopoliorum, ingenia solertia & homines diligentes impediuntur in professione artis, quam didicerunt aut invenerunt. Nec dubium, quin possit Status Imperii nova opificia & hætenus insolita, neue Manufacturen instituere. De jure cauponandi & cerevisiam venditionis causa coqvendi non agam separatim, quoniam est infima mercaturæ species, vel certè aliqua ex infimis, & quia constat, quod Status Imperii vi superioritatis territorialis habeant etiam jus privilegia varii generis concedendi. Mylerus de Statibus cap. 49.

§. 42. Quia tamen circa potissima jura, quæ differentias inter urbes & pagos faciunt, ut vidimus, non defuerunt, qui & ipsi rem dubiã facerent, nec desint scrupuli, quos ipsi agnovimus, inde valebunt saltem hæten⁹ in hoc argumento adducta tanquam ad hominem adversus eos, quijus Civitatis dandæ Statibus negant, quoniam hi ferè unanimes sunt in concedendis juribus hætenus recensitis, quorum tamen singula ad essentiam civitatis constituendæ & quasi ejus animam concurrunt. Sed addam etiam argumentum directò probans non saltem istum primum modum constituendæ urbis, sed & secundum si Princeps de novo urbem extruere, aut peregrinis novas colonias quærentibus jus civitatis concedere velit. Nullum autem brevius hic producere possumus, quam ipsam superioritatem territorio.

ritorialem. Demus hoc Bæclero in *Notit. Imper. lib. 5. c. 2. p. 77.*
ex Limnæo notanti: Die Landes Fürstliche Obrigkeit ist vor al-
ters im Reich ein ganz unbekant Ding gewesen / und ist ein neuer
fœtus nostri seculi, sufficit quod iste fœtus seculi nostri legibus
imperii sit approbatus. Ut enim jam alia loca taceam, & res &
nomen occurrit in *artic. 5. Instr. Pac. §. quantũ deinde, verbis: cum jure*
territorii & superioritatis ex communi per totum imperium hætenus usi-
tata praxi &c. Quæ verba simul ostendunt, etsi fortè nomen an-
terioribus temporibus non adeò cognitum fuerit, rem ipsam ta-
men cognitã fuisse satis. Ergo res ipsa quæ? qualis? quanta? Re-
spondeo: est vera Majestas omnia regalia sub se comprehen-
dens, nisi quæ pactis sunt restricta. Vide quæ diximus in *dissert.*
de in justa jurium majest. stat. Imp. & reserv. Imper. oppositione
§. 3. seqq. At hoc jus statibus ibidem adscribitur. Ergo
cum ad majestatem ejusque Regalia pertineat etiam jus
condendæ civitatis, necesse est & hoc Statibus competere, aut
contrarium dissentientibus erit probandum. Conf. Schweder.
Introd. ad Jus Publ. Part. Spec. Sect. 1. C. XII. §. 4. p. 510. & Pufend.
de Rep. irreg. §. 8.

§. 43. Rei jam sic simpliciter sed sufficienter demonstra-
tæ accedant jam exempla, si non probantia, saltem illustrantia,
& vel jure suo dissentientes, postquam eorum opinio & ratio-
nibus & experientia destituta esse ostensum fuerit, si contra
sensum communem nolint amplius litigare, vel invitos con-
vincentia. Jam supra ex Conringio adduximus §. 13. Prin-
cipes multos initio conditarum in Germania urbium, tales
urbes extruxisse. Seqventia exempla collegit Schwederus *d. l.*
p. 511. seqq. Sic namque sine ullius impedimento condidit Alber-
tus Ursus Marchio Brandenburgensis circa annum Christi 1171.
Berolinum & Bernau, *Brottuff in Chron. Anhalt. p. 47. A. 1175.* hat
Marggraff Otto von Meissen aus zweyen Dörffern eine Stadt
nahmens Freyberg erbaut. *Petr. Albin. Berg-Chronick tit. 2. p. 9.*
Anno 1477. ist die Stadt Schneeberg zu bauen angefangen wor-
den aber Anno 1479. ist die erste gemeine Ordnung des Schnee-
bergs durch die hochlöbl. Landes-Fürsten / Churfürst Ernten und
F 2 Herzog

Herzog Albrechten gegeben worden / darin ein ordentliches Stadt-
Gericht wie in andern Städten bestellet und confirmiret worden.
Im Jahr 1481. haben vorermeldte Fürsten den grossen Freyheits-
Brieff gegeben / darinnen unter andern Gericht und Recht besser
bestätiget worden. *Albin. cit. Berg. Chron. 4. p. 31. Anno 1403. am*
Tag Thomæ des Apostels hat Marggraff Wilhelm von Meissen /
den Flecken Alten Dresden zu einem Reichbild ausgeset / daß er
gleiches Recht / wie andre Städte im Lande zu Meissen / haben solte.
Anno 1601. hat Herzog Friderich von Württemberg mitten auf den
Schwarz-Walde / und gleichsam in Wagen-Rechte desselben / ei-
ne neue Stadt auffbauen / und dieselbe nach seinen Nahmen Frie-
drichs-Stadt nennen lassen / weil sie aber von ihm mehrentheils für
die Exulanten aus Steyr damals angefangen worden / als ha-
ben dieselben solchen Ort Freudenstadt genennet. Kleine Würt-
tenb. Chronick p. 356. Anno 1607. d. 24. Januar. Elector Palati-
nus Fridericus IV. vicum Mannheim civitatis jure donavit.
Privil. der Stadt Mannheim 1652. impressa. Quid de nostris tem-
poribus dicam? Quot urbes vel in solis ditionibus Branden-
burgicis vi Superioritatis Territorialis extractæ & jure civitatis
donatæ? Loqvuntur id Potsdam / Dorotheenstadt / Oranien-
burg / Friderichswerder / Friderichsstadt. Adhuc superiore anno
Serenissima Princeps Anhaltina exemplum hac pertinens sup-
editavit, quod variis ex causis integrum exhibendum esse
putavimus: Wir von Gottes Gnadem/ Henriette Catha-
rina/ verwittibte Fürstin zu Anhalt/ gebohrne Souveraine
Princessin von Oranien / Herzogin zu Sachsen/Engern und West-
phalen / Gräffin zu Ascanien/ Frau zu Zerbst und Bernburg/ Bor-
münderin und Regentin/ &c. Fügen hiermit Männiglich / sonderlich
Handelsleuten und Krahmern/ nebst Zuentbietung Unserer Gnade
und alles gutes zu wissen. Daß/nachdem Wir den Uns eigenthüm-
lich zustehenden Ort Oranienbaum / theils zu Unserer eigenen Be-
quemlichkeit/theils auch zur Wohn- und Nahrung für die Leute so sich
unter Unserm Schutz dahin begeben wollen / von Grund auff neu
erbauet und also angeleget / auch noch ferner anbauen und einrich-
ten wollen/daß er für einen Marckflecken bestehen kan / Wir ferner
den

denselben in Auffnehmen zu bringen Uns angelegen seyn lassen/und
nach mehr Leuten / sonderlich die mit allerhand Manufacturen
wissen umzugehen / daselbst sich häußlich nieder zu lassen/ Gnädigst
gern verstaten / und nebst der Freyheit von allen Oneribus, auff ge-
wisse Jahre / ihnen sonsten nach / nach Möglichkeit Fürschub thun
und ihre Nahrungsfördern wollen. Wie nun zu eines Ortes Auff-
nehmen auch die Pferde- Vieh- und Krahm- Märkte diensam
seynd; Also haben Wir auch verfügt / daß in berührtem Un-
serm neuen Marckflecken Oranienbaum des Jahres Zween der-
gleichen Märkte / als der erste Dienstags vor Palmarum, und der
andere des Dienstags nach den 17ten Sonntag post Trinitatis, da
des Montags vorher der Pferde- und Viehmarck gehalten und die
Krahm- Märkte zwey Tage wären sollen. Gestalt Wir dann
selbige hiermit und Krafft dieses Ausschreiben/ und Männiglich der
etwas zu kauffen oder zu verkauffen hat / es sey an allerhand Vieh
oder Wahren / dazu und in specie zu demselben / welcher vorho
zum ersten mahle Dienstags nach den 17ten Sonntag post Trinita-
tis gehalten werden soll / einladen / da dann denen Ver-
käuffern so wohl für das zu Marckt gebrachte Vieh / als auch die
Wahren auszulegen / gewisse Plätze angewiesen / und bey selbigen
es jederzeit gelassen / denen Krahmern auch / die es verlangen / ein
gewisser Schein / ohne entgelt darob ertheilt werden soll. In-
massen Wir dann auch hierbey die Versicherung thun/ daß daselbst
kein Stäte Geld / noch auch einiger Zoll oder Geleite gegeben / son-
dern Männiglich mit dem jenigen / was er zu kauffe bringet / oder
gekauft hat / frey passiret werden / darneben auch die Märkte
Freyheit daselbst stat haben solle / daß Niemand Schulden halber
in solcher Zeit mit Arrest auff seine Person oder Güter belegt wer-
den möge. Wir wollen auch nebst dem solche Verfügung thun /
daß die dahin kommende Leute mit bequemen Herbergen /
Essen und Trincken / auch Futter für ihr Vieh umb ein billiges
versehen / und nach aller möglichkeit accommodiret werden sollen /
worzu sich männiglich zu verlassen hat. Urfundlich haben Wir
dieses Patent unter Unserm Fürstlichen Siegel und eigenhändiger
Unterschrift ergehen lassen / und an die benachbarte Städte umb-
schicken wollen / mit dem günst- und gnädigen Ersuchen an die
F 3 Magi-

Magistraten / daß sie so'ches beydenen Ihnen anvertraueten Com-
munen kund machen und ein Bekantniß der beschehenen Insinua-
tion halber hierbey fügen wollen. So Wir mit affectionirten
Willen und Gnaden erkennen wollen. Datum Deßau am
3. Junii Anno 1695.

§. 44. Patet ex his exemplis, 1. ne jota quidem extare
de ullius confirmationis Cæsareæ impetratione, aut quod
consensus ejusdem fuerit reservatus, aut quod ad pe-
titionem alicujus Status ratihabito fuerit infecuta, aut quod
Imperator has pro nullis declaraverit civitates: 2. Jus civi-
tatis condendæ aut concedendæ à Statibus Imperii, etsi pone-
retur, quod tamen sine absurditate poni nequit, sub jure territo-
toriali id non contineri, adeoque ipsis cum eo non concessum
esse, vel inveterata illa consuetudine, ac immemorialis tempo-
ris usu, (quo & ipsa Reservata) contra Imperatorem præscribi
& acquiri posse. *Schwed. d. l. §. 4. p. 512.* Quamquam non addere
velim cum Schwedero, istam præscriptionem procedere
etiam contra Imperatorem ignorantem, tum, quia in præscri-
ptione immemoriali regalium non est casus dabilis ignoran-
tiæ, tum quia ista præscriptio regalium est præscriptio juris
Gentium, in derelictione præsumta fundata, quæ derelictio sine
scientia vix potest concipi. *Conf. dissert. de præscript. regal. ad ju-
ra subd. non pertin. c. 3. §. 10.* Quibus præmissis facile patet, pa-
rum nos ferire exceptionem dissentientium, qui adversus
exempla adducta urgent, factum iis doceri, non jus, aut vali-
ditatem ejusmodi urbium ex tacito consensu Imperatoris esse
derivandam: tacitum vero consensum hic esse, si sciat Im-
perator extrui urbem, nec ab opere cessare jubeat, sed silentio
conniveat: *Boecl. Not. Imp. l. 4. c. 1. Kulpis. ad Monz. Part. 2. c. 5.
§. 27. p. 184. Henning. de Summa Imperat. Rom. circa prof. cap. 13. §. 11.
p. 521. seq. ubi simul graviter invehitur in Pufendorffium senten-
tiam nostram de rep. irreg. §. 8. adstruentem. Falsus est, ait, Pu-
fendorffius, si de jure loquitur, ut meritò debet. Sin præsumtam à
quibusdam potentia sua nixis rem cum injuria & contemptu summi
Principis conjunctam intelligit, haud quidem errat, & vel exemplo
sui*

*sui Regis, cui placere studet, oppidum ad Visurgim propria autoritate
& ad vicinorum emulationem atque damnum excitantis poterit se tue-
ri. Verum quam multa enormia & injustissima hoc modo fieri possunt?
Sic Angli rebelles potuerunt Regem suum judicare & supplicio afficere.
Sic Ravalliacus Henricum M. cultro potuit occidere. Sic hoc bello ipse
Svecia Rex contra gentium jura & imperii leges non injuriis laceffitus,
non bello denunciato potuit Electoris Brandenburgici, Reipublicæ causa
absentis inermes provincias nec opinato invadere, & in illis impune fer-
ro flammaque grassari. Sic potuit in Gallia Regis gratiam Germaniam
deserere, imò penè prodero: cujus beneficio amplifimas ditiones possidet;
non uno vinculo obligatus opitulari illi, ambitioni externi hostis periculi-
tanti. Cum vero §. præced. monuerimus, exempla hæc non pro-
bationis sed illustrationis causa fuisse adducta, aut secundum
modum initio hujus §. dictum; & jus ipsum latius in præce-
dentibus fuerit deductum; salva thesi nostra & nos dicere po-
terimus, factum in illis exemplis primariò contineri, non
jus, & quæ Hennigius hac parte movit, affectum produnt fer-
ventiorem, & qui Virum Clariss. impediebat, quo minus cogi-
taret, plura civitatum in Imperio à Statibus jure suo condita-
rum exempla posse ex Domo Brandenburgica à Pufendorffio
afferri, ut ad factum Regis tum sui recurrere non habuerit
opus. Fortè in secundis curis idem judicium de hoc loco fe-
ret ipsemet Vir Clariss. quod tulit in præfat. ad d. tract. de no-
tis in Grotium. Satis jurgiorum est & invidia: adeoque nunc illam
ego verborum intemperantiam odio habeo, ut me quoque, fatear quod
res est, nostrarum notarum in Grotium necdum pigere desierit, quas
cum dolore & aversatione inspicimus, volentes omnino ineditas, si fieri
posset, quod contentiosa & arrogans quedam judicii, immoderataque
libertas displiceat. Quæ de consensu tacito Imperatoris affe-
runtur; partim talia sunt, ut supponant, quod Imperator ha-
beat jus prohibendi, quo supposito ex nostra doctrina de-
structo ipsa corrui, partim ne quidem præscriptioni Sta-
tuum, si maxime quid adversus jura superioritatis valerent,
opponi cum efficacia poterunt, cum, ut diximus, omnis præ-
scriptio Juris Gentium, tacitam alterius voluntatem præsup-
ponat.*

§. 45. Et adeò etiam jam facile responderi poterit ratio-
nibus dissentientium, quas pro communi sententia afferre so-
lent. Fundamentalis error in eo est, quod dicunt, jus con-
cedendi civitatem esse reservatum Imperatoris & ideo sine ex-
presso ejus vel tacito consensu civitatem constitutam pro civi-
tate non habendam, nec jura civitatis usurpare posse: quod si
Status talia contra voluntatem Imperatoris tentent, non man-
datis modo fisci temerarios illos conatus posse, sed jure etiam
dirui opera, militari manu in subsidium executionis compara-
ta; aut vetari civibus Romani Imperii, ne pro urbe locum ha-
beant, aut forum frequentent: neque ad nominis tantum de-
cus autoritate Cæsarea opus esse, sed præcipue, ut muniri locus
fruique privilegiis & communi urbium jure possit: Certè enim
parum referre & inter ludibria rerum habendum esse, rure-
stres an oppidani audiant, quod locum muris & fossa circumda-
tum incolunt, & cætera more atque jure urbium agunt: Enim
vero paulo plus indulgere Imperatorem, quam tituli usurpan-
di licentiam: Quicquid proprium est oppidis, & qua re à vil-
lis vicisque distinguuntur, jure condendæ civitatis, quod im-
petrari à Cæsare debeat, comprehendi, & quantum concedi hic
soleat, tabulas testari, quibus potestas detur condere urbem:
Scilicet: Die besondere Gnade gethan / und ihn umb seiner fleißi-
gen Bitte willen verghnnet / und erlaubt / daß er eine Stadt machen /
bauen / und die mit Mauern / Thürnen / Thoren / Brücken / Gräben /
und andern nothdürfftigen Wehren zu recht bewahren / bevesten /
und darzu in derselben Stadt einen Rath aus den Bürgern daselbst
erwehlen / und Amptleut setzen und besetzen / als oft sich das gebüh-
ret: und dieselbe Stadt mit rechten Amptleuten / Bürgern / mit guter
Ordnung / Handwercks Zünfften / und allen andern offenen Mem-
tern / so nach Gerechtigkeit und Herkommen anderer Städte / da-
selbst umgelegen / versehen / auffrichten / und bestellen mögen: daß
sie durch fürbasen (forte legendum: daß sie fürbas) in gemeldter
ihrer Stadt alle Jahr / jährlich auff den Tag ihrer Kirchweihung
einen Jahrmarck / und alle Wochen auff den Samstag einen Wo-
chenmarck daselbst haben und halten: auch sollen und mögen auff
dieselbe Jahr- und Wochen- Märckte / alle und jede Kauffleute /
und

und andere Leute dazu und davon ziehen / und die besuchen / alle die
Gnade / Friede / Freyheit / Geleit / Schirm / redliche Gewohn-
heit / Ordnung und Herkommen haben / und der gebrauchen und ge-
niessen sollen und mögen. vid. Stamler. de Reservatis §. 60. p. 297.
Hennig. de Sum. pot. Imper. circ. profana d. cap. 13. §. 11. pag. 522. seq.
Ad quæ paucis respondemus : reservata Imperatoris malè
opponi juribus Statuum. Cum tamen iste error sit frequentissi-
mus, ejusque detectio non tantum hic, sed & in aliis quæstioni-
bus utilitatem allatura sit, prolixius explicatus fuit nuper peculia-
ri Dissertatione *de injusta oppositione jur. majest. super. territ. & re-
serv. Imper.* quorsum nos jam referimus. Interim tenor privile-
gii Cæsarei, quo Imperator in ejusmodi concessione olim usus
fuit, ad id nobis minimum proderit, ut per eum illustrentur ea,
quæ *suprà* §. 35. de quatuor aut quinque potissimis generibus usus
urbani & notis Civitatis diximus.

§. 46. Inde verò jam corruunt, quæ sequuntur apud Stam-
lerum *d. l. p. 298.* quod optimo jure & Reservatorum Imperialium
juri non immemor invictissimus Imperator Maximilianus I.
Anno 1514. cum Albertus Comes Mansfeldius, sine concessione
ejus, vico cuidam propè Islebiam, spiritum & vitam, ut loqui
solent nostrates, concedere, Germani Stadt-Recht geben / vel-
let, mandato inhibitorio illud ipsum prohibuisse : Wann nun
die / noch jemand anders nicht geziemet / Stadt oder anders / so der
hohen Obrigkeit ohne sondere Erlaubniß aufzurichten / so empfeh-
len etc. Thom. Mich. d. jurisd. concl. 12. lit. C. Bruning. de var. Univ. Spec.
thes. 13. lit. A. fortissimo argumento, illam ipsam civitatem insti-
tuendi vel concedendi facultatem per simplicem jurisdictionis
territorialis concessionem, Principibus vel aliis etiam membris
Imperii competere, nequaquam asserendum esse, ceu etiam pro-
pterea Fridericum Casalensibus jura Civitatis expressè conces-
sisse testari Nattam consil. 636. n. 110. Unde quoque Comites
Wertheimenses tertiâ vice hujusmodi privilegia ab Imperatoribus
impetraverint, uti liqueat ex Autore des Wertheimischen Gegen-
Berichts cap. 13. circa finem, ibi : Solcher Gestalt nun haben
auch die Grafen zu Wertheim vom Kayser Ludwigen im Jahr
1333. und wiederum Anno 1376. von Kayser Carlen dem Dritten
über

G

über

über Freudenberg / von Wenzeslao Anno 1379, über Schwanberg
und Lautenbach Stadt-Recht erlanget / auch bey Freudenberg sol-
cher Kayserlichen Concession sich gebrauchet / 2c. Respondet ad
ista Schwederus: *d. l. §. 5. p. 513.* mandatum Maximiliani inhibi-
torium ad sollicitationem alicujus fuisse emissum: *Arum. V. 3. D*
14. p. m. 432. nihil ergo eo confici, nisi doceatur, preces illius ve-
ritate fuisse subnixas, nec per illam prohibitionem Comiti Mans-
feldio factam interruptam fuisse omnium Statuum præscriptio-
nem, quia nulla sit quoad tertium præscriptionis interruptio. *Ba-*
chov. Vol. 2. D. 22. tb. 1. l. H. tb. 7. l. F. nec unquam ulla ejus inhibi-
tionis ab aliis Imperii Statibus habita fuerit ratio, sed semper in-
contrarium ab iisdem itum, quod adducta exempla ostendant:
Comites autem Wertheimenses ob vicinorum fortè potentiam,
æmulationem, avita odia &c. id fecisse, conservandi sui causa,
aliàs, si potentiores extra angustias constituti fuissent, minimè
id facturos fuisse, nec ipsorum factum aliis præjudicare posse.
Quâ responsione Schwederi illustrantur ea, quæ de momento
potentiæ in exercitio juris dicta sunt in illa *Dissert. de oppos. jur.*
sup. territ. & reserv. Imp. Breviter: Illud exemplum Maximiliani
factum continet, non jus. Nec constat utrum Comes Mansfel-
diæ in illo interdicto acquieverit. Comitum Wertheimensium
exemplum pertinet ad ea tempora, quibus etiam exteri Principes
titulum Regium petebant ab Imperatore Romano, quibus Prin-
cipes Imperii petebant concessionem Privilegii, ut iis liceret mo-
lendina extruere &c. Expirarunt illa tempora diu, & hodiè
cum alia rerum facies sit, æquè aptè in scenam producuntur, ac si
quis senem ex gestis in juventute laudare atque exinde de adhuc-
dum præsentibus viribus eidem persuadere vellet.

§. 47. Pergit Henniges *d. l. p. 521.* Saxones sanè multa egregia
præ aliis Statibus indultu Imperatorum consecuti sunt: jus autem con-
dende proprio nomine urbis non sibi arrogant, sed expressa potius lege
Provinciali juxta impetum Principis & Cesaris auctoritatem necessariam
esse statuunt. *Weichbild l. 1. art. 9. Land-Recht l. 2. art. 26. Conf.*
Stamler. d. l. p. 298. Respondet Schwederus *d. l. p. 513.* Juris Saxoni-
ci allegationem inducere solum particularem conclusionem, nem-
pe, quod illi Status, qui eo jure utuntur, civitates aliter consti-
tuere

tuere nequeant, nisi etiam consuetudine jam aliter fuerit receptum. Sed ista quidem responsione ego uti nolim, quia usus Juris Saxonici respicit subditos Statuum, ubi receptum est, non ipsos Status. Neque urgebo duram & inconvenientem locutionem, quâ dicitur; *Saxones expressâ lege provinciali aliquid statuere*, quasi jura Saxonica non ex moribus receptis privatâ autoritate ab autore speculi collecta sint. Sufficit, quod alia ratio fuerit, olim, ubi Status adhuc ex superstitione exercitium jurium suorum etiam à Pontifice quandoque confirmari petebant, & longè aliis oculis atque hodiè Imperatorem tanquam summum Ecclesiæ Advocatum suscipiebant. Ut taceam, multas fabulas compilatorem istum libro suo immiscuisse. Et fortè adhuc de ipsa veritate asserti dubitari posset. Ita enim habet *Land-Recht d. art. 26. lib. 2.* Niemand mag neue Märkte oder Mänsz erheben ohne des Richters (das ist des Fürsten) Willen / in das Gerichte es leit. Auch soll der König durch Recht sein Hand-Zeichen (sinen Hanschen / suam chirothecam) dazu senden / zu einer Beweifung / daß es sein Wille sey. Longe enim aliud est, sine consensu Imperatoris jus civitatis dari non posse à Statu, aliud Statum reverentiæ causa debere consensum Imperatoris impetrare: aliud diplomate, prolixo ad hoc opus esse, aliud simplici chiroteca signo. Adde *Art. 66. lib. 3.* Man mag keinen andern Marck bauen dem andern auf eine Meil zu nahe (unde Glossa *ibid. latina* deducit Privilegium civitatum, ne infra miliare circumcirca habeatur vinum & cerevisia extranea venalis, & ne fiant braxationes, neque habitare permittantur artifices vel mechanici in villis adjacentibus,) Man soll auch keine Burg noch Stadt verfesten mit Blancken noch mit Mauren / noch Berg noch Thürme bey Dörffer bauen ohne Urlaub des Landrichters. Hic enim tantum fit mentio Principis, non Imperatoris.

F I N I S.

COROL.

COROLLARIA.

1. *Decorum, Splendor, Gloria & omnes Virtutes Politicae sunt Vitia moralia. Virtutes morales separatim existentes sunt Vitia. Nullus homo sua naturam ne quidem Philosophice virtuosus.*

2. *Fortè falsum, quod urbes à vicis tantum luxu differant. Habent enim Apothecarios & Medicos, quibus vici carent. Sed nihil in tuto. Tolle luxum, non opus est medico. Et multa Apothecae sunt repositoria rerum ad luxum faciendum. Felices rustici, quod medicos ignorent, feliciores, si ignorarent Fictos, felicissimi, si non opus haberent Theologis.*

